

GÖÇMEN ÇALIŞANLARIN TURİZM SEKTÖRÜNDEKİ İSTİHDAM DENEYİMLERİ: İSTANBUL'DA SURIYELİ GÖÇMENLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA*

EMPLOYMENT EXPERIENCES OF IMMIGRANT WORKERS IN TOURISM SECTOR: A STUDY ON SYRIAN IMMIGRANTS IN İSTANBUL

Joud NAYAL¹

Prof. Dr. Burçin Cevdet ÇETİNSÖZ²

ÖZ

Suriye'deki iç savaşın neden olduğu kitlesel göç, Türkiye'yi zorunlu göçün merkez ülkesi haline getirmiştir. Türkiye'ye gelen Suriyeli göçmenler, geçimlerini sağlamak amacıyla işgücü piyasasına katılmak durumundadır. İstanbul'un turizm sektöründeki stratejik konumu ve Suriyeli göçmenler tarafından tercih edilen bir göç şehri olması, bu araştırmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Çalışma, İstanbul'da turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerin iş olanaklarına erişim yolları, çalışma koşulları, karşılaştıkları sorunlar ve gelecek beklentilerini inceleyerek literatüre katkı sağlamayı ve göçmenlerin işgücü piyasasına uyumunu destekleyecek politika önerileri geliştirmeyi amaçlamaktadır. Nitel araştırma yöntemi benimsenen çalışmada, 15 Suriyeli göçmenle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler MAXQDA 2024 programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Bulgular, göçmenlerin sosyal ağlar aracılığıyla istihdama daha kolay katıldıklarını; ancak diploma denkliği eksikliği ve Türk vatandaşlığına sahip olmamanın süreci zorlaştırdığını göstermektedir. Mesleki deneyimleri bulunmasa da işverenler ve çalışma arkadaşlarının desteğiyle işin öğretilmesi ve olumlu bir çalışma ortamı sağlanması, istihdam sürecini kolaylaştıran etkenler arasındadır. Buna karşın, uzun çalışma saatleri, düşük ücretler, kayıt dışı istihdam, çalışma izni eksikliği ve seyahat izni alma güçlükleri temel sorunlar olarak öne çıkmaktadır. Turizm sektöründe kariyer hedefi olan göçmenler, Türk vatandaşlığı elde ettikten sonra seyahat acentesi açmak ve turist rehberi olarak faaliyet göstermek amacıyla turizm alanındaki çalışmalarını Türkiye'de sürdürmeyi planlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Göç, Suriyeliler, İstihdam, İstanbul.

JEL Sınıflandırma Kodları: L83, O15, Z00, E24, Z00.

ABSTRACT

The civil war in Syria has caused mass migration, making Turkey a key destination for forced migrants. Syrian migrants in Turkey must enter the labor market to sustain their livelihoods. Istanbul's strategic position in the tourism sector and its status as a migration destination preferred by Syrian migrants form the study's focus. The study aims to contribute to the literature by examining the employment access, working conditions, challenges, and future aspirations of Syrian migrants working in Istanbul's tourism sector, while developing policy recommendations to support their integration into the labor market. Using a qualitative research design, data collected from interviews with 15 Syrian migrants were analyzed with MAXQDA 2024. Findings show that migrants access employment more easily through social networks; however, lack of diploma recognition and absence of Turkish citizenship hinder participation. Despite limited experience, support from employers and coworkers in learning job tasks, along with a positive work environment, facilitates integration. Conversely, long working hours, low wages, informal employment, lack of work permits, and difficulties obtaining travel authorization constitute major challenges. Migrants with career aspirations in tourism plan to continue their activities in Turkey by opening travel agencies and working as tour guides after obtaining Turkish citizenship.

Keywords: Tourism, Migration, Syrians, Employment, İstanbul.

JEL Classification Codes: L83, O15, Z00, E24, Z00.

* Bu çalışma Burçin Cevdet ÇETİNSÖZ danışmanlığında Joud NAYAL tarafından hazırlanan ve 01.07.2024 tarihinde savunulan "Göçmen Çalışanların Turizm Sektöründeki İstihdam Deneyimleri: İstanbul'da Suriyeli Göçmenler Üzerine Bir Araştırma" başlıklı yüksek lisans tezinden yararlanarak hazırlanmıştır. Çalışma için Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Etik Kurulundan E.6230 sayılı ve 01.02.2024 tarihli etik kurul onayı alınmıştır.

¹ Bağımsız Araştırmacı, Bilim Uzmanı, iyimser96@gmail.com

² Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, cetinsoz@yahoo.com

EXTENDED SUMMARY

Purpose and Scope:

The mass migration caused by the civil war in Syria has made Turkey a central country of forced migration. The migration process often turns into labor migration. Syrian migrants who have arrived in Turkey have had to enter the labor market to sustain their livelihoods. Due to developments in the tourism sector, the demand for labor in Istanbul has also increased; consequently, interest in migrant workers with language skills has grown, particularly in recent years. With its large migrant population and sectoral diversity, Istanbul provides a suitable setting for a comprehensive analysis of the migrant workforce, as migrants work in various positions within the tourism industry. In this context, the present study aims to contribute to the literature by examining Syrian migrants working in Istanbul's tourism sector, focusing on their access to employment opportunities, working conditions, the challenges they face, and their future expectations. Additionally, it seeks to present significant findings that could inform policy development and guide future research in this area.

Design/methodology/approach:

In accordance with the purpose of the study, a total of six research questions were determined to answer the basic questions. Qualitative research methods were utilized in the study and interview technique was applied. The study conducted interviews with 15 Syrian migrants working in the tourism sector on the European side of Istanbul, 7 Syrian migrants employed in the accommodation sector, and 8 Syrian migrants working in travel agencies. The data obtained from the interviews were analyzed using the MAXQDA 2024 program, which is suitable for qualitative research methods. Content analysis method was used in the analysis of the data. The data obtained were examined many times by the researcher and coded by associating them in a meaningful way. A total of 273 codes were made and the similarities and differences of the coded data were determined. After determining the categories that could bring the relevant codes together, themes suitable for the purpose of the study were identified.

Findings:

Within the scope of the research, the socio-demographic characteristics of 15 Syrian migrants employed in the tourism sector were examined. Most participants were young (aged 18–35), male, single, and university graduates. Their multilingual skills in Arabic, Turkish, and English enable effective communication within the sector. Their youth and education also provide advantages such as adaptability to flexible working conditions and quick learning ability. Employment opportunities in tourism were mainly accessed through personal networks, including friends, relatives, and acquaintances, while only one migrant found a job via institutional support, suggesting that institutions inadequately publicize or provide access to migrant job postings. Many migrants reported that their entry into tourism was largely incidental rather than a conscious choice. Prior to migrating, participants held various professions such as self-employed workers, accountants, tailors, engineers, pharmacists, and real estate agents—many unrelated to tourism. Despite this mismatch, on-the-job support and training from colleagues and employers facilitated their labor market integration. Migrants work in various roles including transfer officers, travel consultants, cooks, and cleaning staff, but predominantly in unskilled positions that do not correspond to their education and previous experience. This mismatch forces many migrants to accept any available work, often under poor conditions. A significant portion of migrants work long hours in unregistered and unskilled jobs for low wages. Informal employment excludes them from labor protections such as health insurance, depriving them of basic rights and security. The study also highlights the difficulties migrants face during their adaptation to the tourism sector. Workplace challenges include unpaid overtime wages, low pay leading to staff shortages, lack of reward systems, limited professional advancement, inability to take leave, excessive workloads, and lack of workplace references due to informal work. Legally, the absence of work permits creates multiple problems, stripping migrants of legal and labor rights, exposing them to unfair treatment, and preventing compensation for workplace accidents. Other legal challenges involve difficulties obtaining travel permits, restricted labor rights, and lack of health insurance. The long process to secure travel permits limits their mobility and disrupts work when they seek to leave their registered province. Migrants also face sector-specific and economic difficulties, such as long working hours and obligatory work during holidays, inherent to the tourism industry. Low wages are attributed both to the sector's characteristics and migrants being perceived as cheap labor. Migrants report their multilingual skills as the primary reason for their employment, alongside their acceptance of informal work. Employers' failure to provide job security, combined with migrants being compelled to work without documentation, reinforces their image as cheap labor. Migrants with career aspirations in tourism stated plans to open a travel agency and become tour guides after obtaining Turkish citizenship. It was concluded that migrants who will continue their tourism activities prefer to remain in Turkey.

Conclusion and Discussion:

According to the results of the research, social networks play a crucial role in facilitating migrants' access to employment; however, the lack of diploma recognition and Turkish citizenship remain significant barriers. On-the-job training provided by coworkers and employers, combined with a supportive work environment, further facilitates their integration into the labor market. Nevertheless, migrants face considerable challenges, including long working hours, low wages, informal employment, absence of work permits, and difficulties obtaining travel permits. Moreover, those migrants aspiring to build a career in the tourism sector plan to establish travel agencies and work as tour guides after acquiring Turkish citizenship, reflecting their intention to continue tourism-related activities in Turkey.

1. GİRİŞ

İnsanların coğrafi hareketliliği ve bu hareketin neden olduğu nüfus dinamikleri olarak tanımlanan göç, bireylerin veya grupların sembolik veya siyasi sınırların ötesinde yeni yerleşim yerlerine ve topluluklara doğru kalıcı hareketini içermektedir (Emiroğlu ve Aydın, 2003, s.341 aktaran Kara ve Korkut, 2010, s. 154). 1980'li yıllara kadar uluslararası göçte kaynak ülke olarak ortaya çıkan Türkiye, daha sonraki dönemlerde jeostratejik coğrafi konumunun da etkisiyle transit ve hedef ülke statüsü kazanmaya başlamıştır. 2000'li yıllarda artan ve çeşitlenen göç hareketlerine sahne olurken, 2011 sonrası Suriyelilerin kitlesel göçü ile zorunlu göçün merkez ülkesi haline gelmiştir (Nizam ve Gül, 2019, s. 98).

Türkiye, özellikle son yıllarda turizm sektöründe önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Türkiye, 2023 Dünya Turizm Sıralamasında beşinci sırada yer almıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı Ocak-Nisan 2024 yılının turizm istatistiklerine göre 12.678.959 ziyaretçi gelmiştir. Ocak-Nisan 2023 verilerine göre, Türkiye'yi bir önceki yılın aynı dönemine oranla %11,75 artışla 10.654.094 yabancı ziyaret etmiştir. İstanbul, bir önceki yılın aynı dönemine oranla %9,94 artışla 5.244.936 yabancı turist tarafından ziyaret edilmiştir (T.C. İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024; WP Travel, 2025). Turizm sektöründeki ilerlemelerden dolayı İstanbul'da da işgücü talebi artmıştır; bundan dolayı özellikle son yıllarda dil becerisine sahip göçmen işgücüne ilgi giderek artmaktadır. Yüksek göçmen nüfusu ve sektörel çeşitliliği ile İstanbul, göçmenlerin turizm sektöründe çeşitli pozisyonlarda istihdam edildiği ve göçmen işgücünün kapsamlı bir şekilde incelenebileceği uygun bir araştırma alanı sunmaktadır.

Mayıs sonu 2024 yılı itibarıyla, Türkiye'de geçici koruma statüsü altında 3.114.099, İstanbul'da ise 570.748 Suriyeli göçmen bulunmaktadır (Göç Araştırmaları Vakfı, 2025; Mülteciler Derneği, 2024). Bu durum, Türkiye'deki geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin %17,04'ünün İstanbul'da yaşadığını göstermektedir. Turizm sektöründe artan işgücü talebi ve yabancı dil gereksinimi, Suriyeli göçmenlerin bu sektörde istihdam edilmesinde önemli rol oynamaktadır.

Bu bağlamda, bu çalışma, İstanbul'da turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerin iş olanaklarına erişim yolları, çalışma koşulları, karşılaştıkları sorunlar ve gelecek beklentilerini inceleyerek literatüre katkı sağlamayı ve göçmenlerin işgücü piyasasına uyumunu destekleyecek politika önerileri geliştirmeyi amaçlamaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Turizm ve Göç Arasındaki İlişki

Turizm ve göç arasındaki ilişki hem ulusal hem de uluslararası düzeyde karmaşık ve çok boyutlu bir etkileşim sürecini ifade eder; her iki olgu da birbirini çeşitli şekillerde tetikleyebilir ve etkileyebilir. Günümüzde turizm, bireylerin çeşitli nedenlerle gerçekleştirdiği mekânsal hareketlilik ile bu hareketliliğin ekonomik ve kültürel etkilerini kapsayan geniş bir anlam taşımaktadır. Benzer şekilde, en temel anlamıyla "mekânsal değişiklik" olarak tanımlanan göç, bireylerin yaşam koşullarını iyileştirmek, iş fırsatlarından yararlanmak veya diğer sosyal ve ekonomik nedenlerle bir yerden başka bir yere taşınmalarını içeren dinamik bir süreçtir (Özekici, 2022, s. 80).

Küreselleşmenin etkisiyle bireylerin sınır ötesi hareketliliği, özellikle son otuz yılda önemli ölçüde artış göstermiştir. (Okafor vd., 2022, s. 14). 2020 yılı itibarıyla dünya nüfusunun %3,6'sına karşılık gelen 281 milyon kişi, doğduğu ülke veya bölgenin dışında yaşamaktadır. Bu dönemde uluslararası göç hareketleri küresel ölçekte belirgin bir artış gösterirken, uluslararası turizm de kayda değer bir büyüme kaydetmiştir. Nitekim, bu eğilim 2022 yılında da devam etmiş ve uluslararası turist sayısı bir önceki yıla göre %43 oranında artarak 700 milyona ulaşmıştır (Anadolu Ajansı, 2023).

Küreselleşme, ulaşım ve iletişim sektörlerindeki teknolojik gelişmeler sayesinde "zaman" ve "mekân" kavramlarını yeniden şekillendirmiştir. Bu teknolojik ilerlemeler, insanların adeta zaman ve mekânın ötesinde yaşamalarına olanak tanımış ve sınırları daha önce olmadığı kadar geçirgen hale getirmiştir. Sonuç olarak hem bireyler hem de toplumlar tarihte hiç olmadığı kadar hareketli hale gelmiştir. Bu harekete geçirme sürecinin en belirgin ve somut yansıması uluslararası göç ve turizm etrafında şekillenmektedir. Göç ve turizm, insanların ve toplumların sınırlar arasındaki hareketliliğini ve bu hareketliliğin yarattığı dinamikleri en iyi şekilde temsil etmektedir. İnsanlar, farklı ülkelerde yaşamaya ve seyahat etmeye daha önce hiç olmadığı kadar sık ve kolay bir şekilde erişim sağlamaktadır (Tuna ve Özbek, 2009, s. 1059).

Perruchoud ve Redpath (2013) turizmi, katılımcıların ikamet ettikleri yerde kalıcı bir değişiklik yaratmaktan ziyade geçici bir deneyim sunmak olarak tanımlamaktadır. Bu nedenle, turizm genellikle göç kapsamında değerlendirilmemektedir. Bazı durumlarda ‘turizm amaçlı göç’ terimi kullanılsa da yazarlar bu kavramın göç tanımını tam olarak karşılamadığını ileri sürmektedir. World Tourism Organization (2009) tarafından göç ve turizm arasındaki ilişki üzerine yapılan bir çalışmada, her iki olgunun da küreselleşmenin önemli göstergeleri olduğu ve insan hareketliliği ile ilişkili olduğu vurgulanmıştır. Uluslararası turizm ve hareketlilikteki artış özellikle “Turizm odaklı göçü” tetiklemiştir. Batı Avrupa’da turizm sektöründeki işgücü açığını kapatmak için Orta Avrupa’dan gelen gençler ve Birleşik Arap Emirlikleri’deki inşaat taleplerini karşılamak için Güney Asya’dan gelen işçiler buna örnek olarak gösteriliyor. Göç, turizm sektörünün büyümesine yol açan yeni altyapı ve ulaşım yollarının geliştirilmesine de katkıda bulunmuştur. “Göç odaklı turizm”, aile ve iş ortaklıkları yoluyla yeni turizm projelerine yatırım yapılmasını sağlayarak göçmenlerin menşe ülkelerine ekonomik katkıda bulunmaktadır. Özetlemek gerekirse, göç ve turizm, küreselleşme ile şekillenen ve birbirini destekleyen dinamik bir ilişkiyi temsil etmektedir.

Göç ve turizm, insan hareketliliğinin iki önemli biçimidir ve her ikisi de coğrafi hareketleri içermekte olup gelişen seyahat endüstrisinin önemli bir parçasıdır. Hem göç hem de turizm, otoyollar, demiryolları, havayolları ve diğer ulaşım olanaklarını kullanarak insanların mekânlar arası geçişlerini kolaylaştırır. Özellikle yeni tatil komplekslerinin açılması, genellikle diğer bölgelerden yeni çalışanları çekmektedir (Schmitt, 1968, s. 306; Karagöz, 2023, s. 134). Göç ve turizm, birbirini önemli ölçüde etkileyen süreçlerdir. Ancak, göç bir yaşam tarzı tercihi olabilir ve boş zaman fırsatlarını genişletmek amacıyla da kullanılabilir (Zaidan ve Wall, 2013, s. 354).

Turizm ve göç ilişkisi üzerine literatürde birçok önemli çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları, özellikle Arkadaş ve Akriba Ziyareti (VFR) turizmi bağlamında göçün önemli bir tetikleyici faktör olduğunu vurgulamaktadır. Dwyer ve diğerleri (2014) küresel bir pazar olarak VFR turizminin uluslararası göçü etkilediğini, göçün bu turizm türünün belirleyicisi haline geldiğini ve bu ilişkinin giderek güçlendiğini tespit etmiştir. Provenzano ve Baggio (2017) ise bir ülkedeki göçmen stokunun gelen turist akışıyla doğru orantılı olduğunu ve bu pozitif ilişkinin göç ile arkadaş ve akraba ziyaretleri arasındaki güçlü bağdan kaynaklandığını belirtmektedir. Williams ve Hall (2000), göçmenlerin menşe ülkelerine döndüklerinde sadece turist olmadıklarını, aynı zamanda yeni turizm akışları yarattıklarını savunmaktadır. Sosyal ve kültürel bağlantılar üzerine yapılan araştırmalar da göçün turizmi güçlendirdiğini göstermektedir. Okafor ve diğerleri (2022), artan göç oranlarının hedef ülkelerde daha yüksek turizm akışlarına yol açtığını ve dil ağlarının ve ortak dillerin turizm akışları üzerinde önemli bir olumlu etkiye sahip olduğunu bulmuştur. Araştırmalar, göçün turizm üzerindeki etkisinin daha geniş dil ağlarına sahip ülkelerde daha güçlü olduğunu ortaya koymuşlardır. Göç ve turizm arasındaki etkileşim üzerine yapılan diğer çalışmalar, bu iki olgunun karşılıklı olarak birbirini şekillendirdiğini göstermektedir. Harrison (2001) tatil yerlerine yapılan sık ziyaretlerin ikinci evlerin oluşmasına, emekliliğe ve hatta kalıcı göçe yol açabileceğini savunmaktadır. Karakaya ve Turan (2005), yaşam kalitesi arayışındaki bireylerin gayrimenkul satın alma ve turistik bölgelere yerleşme yoluyla hareketliliği artırdığını vurgulamaktadır. Provenzano (2020), Avrupa Birliği ülkeleri arasındaki turizm akımlarının geçici veya kalıcı göçü tetikleyebileceğini ve bu iki hareketin benzer bir ağ yapısına sahip olduğunu savunmaktadır. Bu çalışmalar, göç ve turizmin karşılıklı ve doğrudan bir etkiye sahip olduğunu, ancak aralarındaki ilişkiyi açıklayan dolaylı bir nedenselliğin bulunmadığını ortaya koymaktadır.

Literatür incelendiğinde, göç ve turizm arasındaki ilişki karşılıklı ve anlamlı bir etkileşime dayanmaktadır. Göç turizmi etkilemekte ve turist sayısında artışa yol açmakta, turizm ise göçü tetiklemekte ve bireylerin bir ülkeden diğerine göç etmesini teşvik etmektedir.

2.2. Türkiye’de Göç Sistemi

Türkiye, Asya, Avrupa ve Afrika arasında bir köprü olarak stratejik bir konuma sahiptir. Komşu ülkelerdeki ekonomik, siyasi ve güvenlik sorunları, orada yaşayan bireyleri Türkiye’ye göç etmeye teşvik eden başlıca faktörler arasındadır (İçduygu, 2006, s. 71). 1990’lardan sonra Türkiye’ye giriş yapan yabancılar arasında özellikle Türkiye’nin yakın komşuları olan Bulgaristan, Yunanistan ve Azerbaycan’dan gelenler önemli bir yer tutmaktadır. Bunun yanı sıra, son dönemde yaşanan siyasi ve ekonomik gelişmeler Ortadoğu’dan Türkiye’ye gelen yabancıların sayısında artışa yol açmış ve bazı kişiler Batı ülkelerine gitmek için Türkiye’yi transit ülke olarak kullanmaya çalışmaktadır (Lordoğlu, 2007, s. 5).

1990’lardan itibaren yabancı işçilerin Türkiye işgücü piyasasına katılımı giderek daha görünür hâle gelmiştir. Bu dönüşümün temel nedenlerinden biri, Türkiye’nin yalnızca işgücü ithal eden bir ülke olmaktan çıkıp aynı zamanda

işgücü ihraç eden bir ülke konumuna da gelmesidir. Esnek vize politikaları ve geniş enformel sektör, Türkiye'yi göçmenler için cazip bir hedef hâline getirmektedir (Dedeoğlu ve Gökmen, 2011, s. 3; Lordoğlu, 2007, s. 3). Türkiye'yi göç açısından cazip bir ülke yapan diğer faktörler arasında coğrafi konumu, seyahat imkânlarının ve sosyal ağların (Türkiye'de çalışan arkadaşlar ve akrabalar) sunduğu kolaylıklar ve düşük maliyetler yer almaktadır. Ayrıca, Türkiye'deki enformel sektörün sunduğu daha yüksek ücretler ve geniş iş olanakları da göçmenler için önemli birer çekim unsurudur (İçduygu, 2006, s. 12). Türkiye'ye gelen yabancıların en yaygın giriş sebebinin turizm olarak gösterildiğini, ancak işgücü piyasasına dair gözlemler ve araştırmaların bu verilerin güvenilirliğini sorgulamaktadır. Yabancıların çalışma amacıyla ülkeye girişi yapmaları çoğunlukla resmi kayıtlara yansımamakta, ancak işgücü piyasasına büyük ölçüde yasadışı yollarla katıldıkları görülmektedir. Bu durum literatürde "yabancı kaçak çalışma" olarak tanımlanırken, benzer şekilde Türkiye'de yerli işçilerin de sosyal güvenlik kaydı olmaksızın çalıştığı gözlemlenmiştir. Türkiye, borç yükü altında olan bir ülke olarak ekonomik yükü hafifletmek adına uzun yıllar enformel istihdama başvurmuş ve bu durum, kaçak yabancı işgücü göçüyle karşı karşıya kalmasına neden olmuştur (Lordoğlu, 2005, s. 2).

Avrupa Birliği süreci ile uluslararası göç konusunda yeni bir boyut kazanan Türkiye, 2005 yılından sonra yapılan müzakerelerle sorunlu alanlara dair düzenlemeler gerçekleştirerek 2010 yılında "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu"nu kabul etmiştir (Özer, 2011, s. 75). Türkiye, ulusal göç politikalarını Avrupa Birliği'nin "ortak" göç politikası ile uyumlaştırma çabalarını sürdürmektedir. Ayrıca Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve Uluslararası Göç Örgütü gibi uluslararası kuruluşlarla iltica ve insan kaçakçılığı gibi alanlarda iş birliği yapmaktadır (Elitok, 2013, s. 163-164).

Tarih boyunca Türkiye farklı bölgelerden göç akınına maruz kalmıştır. 1923 yılından bu yana Türkiye'ye en büyük göç edenlerin sayılarına ilişkin veriler Tablo 1'de verilmiştir (Serttaş ve Uluöz, 2021, s. 3-4).

Tablo 1. Türkiye'ye Göç Edenlerin Sayıları

Yıl	Göç Edenlerin Akışları	Göç Edenlerin Sayıları
1923-1950	Bulgaristan, Yunanistan, Yugoslavya, Romanya	850.000
1950-1970	Bulgaristan, Yunanistan, Yugoslavya, Romanya	372.000
1971-1986	Bulgaristan, Yugoslavya, Afganistan	127.000
1988	İran, Irak	51.000
1989	Bulgaristan	300.000
1991	Irak	460.000
1992-1995	Bosna-Hersek	25.000
2011-Mayıs 2024	Suriye	3.114.099

Kaynak: (Serttaş ve Uluöz, 2021, s. 4; Göç Araştırmaları Vakfı, 2025; Mülteciler Derneği, 2024).

Bu verilerin de ortaya koyduğu üzere, tarih boyunca Türkiye'ye göç edenlerin sayısı Suriyeliler hariç bir milyona ulaşmamıştır (Serttaş ve Uluöz, 2021, s. 3). Suriyeli göçmenlerin sayısı 30 Mayıs 2024 yılında 3.114.099 kişiye ulaşmış olup, bu da Türkiye nüfusunun %3,63'üne denk gelmektedir (Göç Araştırmaları Vakfı, 2025; TÜİK, 2024).

Suriye'deki iç karışıklıkların ve krizlerin etkisi Türkiye'yi de derinden etkilemiştir. 15 Mart 2011'de Doğu Guta ve Der el-Zor bölgelerinde rejime karşı başlayan protestolar, Suriye'de geniş çaplı bir iç savaşa dönüşmüştür. Bu savaşın sonucunda ülke genelinde büyük bir insani kriz yaşanmış ve 22 milyonluk nüfusun yarısından fazlası yerinden edilmiştir. Türkiye, bu krize yanıt olarak "açık kapı politikası" uygulamış ve Suriye'den gelen göçmenlere sınırlarını açmıştır. 29 Nisan 2011'de, iç karışıklıklar nedeniyle Hatay İli Yayladağı ilçesine sığınan 260 Suriyeli, Türkiye'ye giriş yapmıştır. Türkiye'nin bu politikası, Suriye krizinin başlangıcından itibaren devam etmiş ve Baas rejiminin çökmesine kadar Suriyeli göçmen sayısının artmasına yol açmıştır (Kap, 2014, s. 3; T.C. Başkanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı 2017; Özcan 2017, s. 4; Tümtaş 2018, s. 4). Suriye nüfusunun önemli bir kısmının genç olduğu ve Türkiye'nin yaşanan bir nüfusa sahip olduğu düşünüldüğünde, Türkiye'nin gelecekteki olası genç işgücü açığı Suriyeli genç nüfus ile karşılanabileceğini öngörülmektedir (Aslantürk ve Tunç, 2018, s. 176). 8 Aralık 2024 tarihinde Suriye'deki Baas rejiminin çökmesiyle Türkiye'deki Suriyeli sayısı 2.810.977 'ye düşmüş olup, bu durum işgücü piyasasında değişikliklere yol açabilir ve Suriyelilerin yoğun olarak istihdam

edildiği sektörlerde işgücü sıkıntısının meydana gelmesi beklenmektedir (Anadolu Ajans, 2025; T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2025).

Birleşmiş Milletler'e göre, göçmen, sebebi ne olursa olsun, gönüllü ya da gönülsüz olarak, düzenli ya da düzensiz göç yollarıyla, yabancı bir ülkede bir yıldan fazla süreyle ikamet eden kişidir (Perruchoud ve Redpath, 2013, s. 37). Uluslararası Göç Örgütü'nün Göç Terimler Sözlüğü'ne göre sığınmacı, zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla kendi ülkesini terk eden ve başka bir ülkede güvenlik arayan, mülteci statüsü başvurusu yaparak başvurunun sonucunu bekleyen kişidir (Perruchoud ve Redpath, 2013, s. 74). Mülteci ise, başka bir ülkede sığınma talebinde bulunan ve bu talebi ilgili ülke tarafından kabul edilen kişiyi tanımlar (Tunç, 2015, s. 32).

Türkiye, 1951 yılının Cenevre Sözleşmesi ve 1967 yılının New York Protokolü'ne katılmıştır. Ancak, 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde öngörülen coğrafi kısıtlamayı kaldırmamıştır. Bu nedenle, Türkiye yalnızca Avrupa ülkelerinden gelen kişileri "mülteci" olarak tanıyabilmekte; Avrupa dışından gelenleri ise bu statüye dahil edememektedir. Bu durum göz önüne alındığında, Suriyeli nüfusun hukuki açıdan "mülteci" olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Ancak, kamuoyunda ve medyada en yaygın kullanılan terimin "Suriyeli mülteci" olduğu görülmektedir (Sarıteke vd., 2018, s. 391). Suriyeli göçmenlerin Türkiye'deki resmi statüsü ise geçici koruma altındadır. 2011 yılında Suriye krizine karşı "açık kapı" politikası izleyen Türkiye, Suriyelilere geçici koruma statüsü tanımıştır (Çevik, 2017, s. 189). Geçici koruma, ülkesini terk etmek zorunda kalan, geri dönmesi mümkün olmayan ve acil koruma ihtiyacı duyan kişilere sağlanmaktadır (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2023). Bu bağlamda, Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin göç etme sebepleri ve biçimleri ne olursa olsun, çalışmada geçici koruma statüsündeki Suriyelilere "göçmen" terimi kullanılmıştır.

2.3. Turizm Sektöründe Göçmen İstihdamı ve Çalışma Koşulları

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 2022 yılında yayınladığı raporda, küresel işgücündeki göçmen sayısının 167,7 milyona ulaştığını ve bunların 155,6 milyonunun istihdam edildiğini belirtmektedir. Bu göçmen işçilerin %68,4'ü hizmet sektöründe, %24,3'ü sanayide ve %7,4'ü tarımda çalışmaktadır (Migration Data Portal, 2024). Göç süreci genellikle emek göçüne dönüşmektedir. Göçmenler yerleştikleri ülkelerde hayatta kalabilmek ve geçimlerini sağlayabilmek için işgücü piyasasına dahil olurlar (Karabulut ve Gezici, 2023, s. 355). Yabancıların kayıt dışı istihdamı, tüm dünyada ve her dönemde görülen bir olgu olmasına rağmen 1980'li yıllardan itibaren daha fazla önem kazanmış ve özellikle Türkiye'nin bir geçiş ve varış ülkesi olarak karşı karşıya kaldığı bu sorun, Suriyelilerin zorunlu göçüyle birlikte daha da belirginleşmiştir (Aslantürk ve Tunç, 2018, s. 19). Saha araştırmasının bulgularının gösterdiği ve İçduygu (2004) ile Toksöz'ün (2006) de vurguladığı gibi, Türk turizm sektörünün göçmen emeğine ihtiyaç duymasının en önemli nedenlerinden biri, göçmenlerin sektördeki nitelik açığını kapatmasıdır. Türkiye'ye göç eden bireyler, genellikle eğitimsiz ve kırsal kesimden gelen işçi profiline aksine, mesleki becerileri ve kentsel yaşam deneyimleri ile öne çıkmaktadır (İçduygu, 2004'ten aktaran Gökmen, 2018, s. 153).

Turizm sektörünün özellikleri gereği, artan rekabet ve turistlere yönelik hizmet gereksinimlerinin çeşitliliği yönetmek amacıyla göçmenlere ihtiyaç duyulmaktadır. Dünya çapında çoğunlukla az gelişmiş ülkelerden gelen göçmen işçiler, Batı toplumlarındaki turizm emeğinin önemli bir bölümü oluşturmaktadır (Janta vd., 2012, s. 433). İşgücü yoğunluğunun yanı sıra, turizm hizmetlerinin sunulma şekli ve koşulları da uzun vadede vasıfları işçileri çekme, onları elde tutma ve geliştirme konusunda şirketler üzerinde ciddi bir baskı oluşturulduğunu, Aynı zamanda yoğun rekabet, işverenleri işgücü maliyeti yükünü azaltmaya teşvik ettiğini, sunulan deneyimin kalitesinden ödün vererek, yurt içinde ve hatta yurt dışında daha düşük ücretli ve belki daha az vasıflı işçiler aramaya teşvik etmektedir (Joppe, 2012, s. 669). Aynalem vd. (2016, s. 1) Turizm ve Konaklama Sektörlerinde İstihdam Fırsatları ve Zorlukları ile ilgili makaleleri, raporları ve çalışmaları karşılaştıran ve özetleyen bir anlatı inceleme metodolojisi kullanılarak, turizm sektörünün büyük ölçüde kayıt dışı istihdam ile karakterize edilen emek yoğun bir sektör olarak öne çıktığı sonucuna varmışlardır.

Turizm sektöründeki işlere daha az değer verilir, çalışanlar genellikle geceleri ve tatillerde çalışmaktadır, ücretler düşüktür ve kalıcı sözleşmeler nadirdir (Žigo vd., 2017, s.152). Pek çok kişi turizm kariyerini bir 'molâ' olarak algılamakta ve sektörü seçenler ise mesleklerini geçici olarak değerlendirmektedir (Janta vd., 2012, s. 433). Bu tür çalışma pozisyonları yerel halk için daha az çekici olduğundan, çalışanlar ekonomik olarak daha az gelişmiş ülkelerden gelen yabancıları giderek daha fazla istihdam edilmektedir (Žigo vd., 2017: 152). Göçmen emeği ve turizm istihdamı ile arasındaki ilişkinin devam etmenin nedeni, yerel işgücünün katılmaya istekli olmadığı için emek göçünü teşvik etmektedir (Thulemark vd., 2014, s. 405-406; Williams ve Hall, 2002, s. 8).

Dünya Turizm Örgütü'ne göre, çeşitli ülkelerde turizmin büyümesinde göçmen işçilerin önemli katkıları bulunmaktadır (Singh ve Singh, 2020, s. 38-39). Uluslararası rekabetin sağlanması amacıyla sunulan düşük ücretlerin ve güvencesiz çalışma koşullarının göçmenler tarafından kabul edilmesi ve göçmenlerin yabancı dili daha iyi bilmeleri, bu sektördeki çalışanların önemli bir kısmının göçmen olmasına olanak sağlamaktadır (Gökmen, 2011, s. 203). Janta vd. (2011) göçmenlerin tarihsel olarak turizm sektöründeki işgücünün önemli bir bölümü oluşturduklarını ifade etmişlerdir. Küresel ölçekte artan ucuz ve güvencesiz işgücü talebinin odaklandığı alanlardan birinin göçmen emeği olması, bu alanı araştırılması gereken önemli bir konu haline gelmektedir (Karabulut ve Gezici, 2023, s. 355).

Turizm sektöründe göçmenlerin istihdamına ilişkin çalışmalar sınırlı olmakla birlikte, mevcut araştırmalar konuya çeşitli yönetsel ve kuramsal çerçevelerle yaklaşmaktadır. Baş (2024), veri tabanlarını tarayarak Türkiye'deki turizm sektöründe çalışan göçmenlerin durumunu incelemiştir. Çalışma, göçmen işçilerin turizm sektöründeki faaliyetlerinin yalnızca sektöre özgü olmadığını, aynı zamanda artan dış talepten de kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Sunulan hizmetlerin mevsimsel değişikliklere duyarlı olması, kalıcı istihdamın önünde bir engel teşkil ederken, işletmelerin dış rekabet nedeniyle işgücü maliyetlerini düşürme çabaları da güvencesiz istihdama yol açabilmektedir. Araştırma, yabancı göçmenlerin yerel işçilere göre daha fazla sömürüldüğünü ve resmi kurumların göçmenler üzerindeki baskılarının arttığını, bunun da çalışma koşullarını kötüleştirdiğini vurgulamaktadır. Beyaz (2020), turizm endüstrisinde göçmen, kadın ve çocuk işçilerin karşılaştığı eşitsizlikleri ve sömürüyü alanyazın taraması yöntemiyle incelemiştir. Çalışmada, kadınların toplumsal cinsiyet rollerinin, bir yandan kadın istihdamını artırırken diğer yandan cinsiyete dayalı eşitsizlikleri pekiştirdiği vurgulanmıştır. Ayrıca, turizm endüstrisinde ucuz ve yönetilmesi kolay iş gücü olarak görülen çocuk işçilerin hem fiziksel hem de "çocuk seks turizmi" gibi uygulamalarla cinsel sömürüye uğradığı belirtilmiştir. Göçmen işçiler ise, çoğunlukla enformel sektörlerde izinsiz olarak işgücü piyasasına girmekte ve sınır dışı edilme korkusu nedeniyle daha yoğun bir şekilde sömürüye uğramakta, olumsuz ve güvencesiz çalışma koşullarına daha fazla maruz kalmaktadır. Gökmen (2011), Marmaris bölgesinde turizm sektöründe çalışan kadın göçmenlerin işgücü piyasasına uyum sürecini ve bu süreçte karşılaştıkları sorunları, 25 göçmen kadınla yaptığı derinlemesine görüşmeler yoluyla incelemiştir. Çalışmaya katılan göçmen kadınlar, vasıfsız işlerde çalışırken; ücretlerin zamanında ödenmemesi, eksik ödeme yapılması, fiziksel ve sözlü tacize maruz kalma, güvencesiz çalışma koşulları ve olumsuz çalışma ortamları gibi bir dizi sorunla karşı karşıya kalmaktadırlar. Ayrıca, kendi ülkelerinde yüksek statülü işlerde çalışmış ve eğitim almış olmalarına rağmen, düşük nitelikli işlerde (bakıcı, temizlikçi, tezgahlar, masöz vb.) çalışmak zorunda kalmaları, yaşadıkları sorunların temel kaynağını oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, vize ve çalışma izni gibi yasal engellerin yanı sıra, topluma uyum sürecinde, T.C. vatandaşı erkeklerle gerçek veya sahte evlilikler yaparak destek sağladıkları sonucuna ulaşılmaktadır. Gökmen (2018), yaptığı bir diğer çalışmada, dünya ve Türkiye arasındaki turizm sektörünün yapısı gereği göçmen işgücü talebinin farklılaşmış farklılaşmadığını ve olası farklılıkların sebeplerini ortaya koymayı amaçlamış, ayrıca göçmenlerin çalışma koşulları ve göçmenlik statülerinden dolayı karşılaştıkları sorunları da araştırmıştır. Dünya genelinde, göçmen iş gücü sıklıkla turizm sektöründe ucuz ve niteliksiz iş gücüne erişim aracı olarak görülmektedir. Ancak, Türkiye'de nitelikli iş gücü eksikliği ve iş gücü arzı konusunda kısıtlamalar bulunmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'deki nitelikli göçmen iş gücü, turizm sektörünün verimliliğini ve insan sermayesini artırarak ekonomiye katkı sağlamaktadır. Diğer taraftan, göçmenler, özellikle çalışma koşulları açısından sömürüye uğrayabilmektedir. Janta vd. (2011) çalışmalarında Birleşik Krallık'ta konaklama sektöründe çalışan Polonyalı göçmen işçilerin istihdam deneyimlerini araştırmışlardır. Araştırmada, esnek çalışma saatleri, hızlı istihdam olanakları ve uluslararası bir iş ortamında deneyim kazanma fırsatı, göçmenlerin sektörde çalışmayı tercih etmelerinin başlıca nedenleri olarak sıralanmaktadır. Ayrıca konaklama sektöründe çalışmanın göçmenlerin yabancı dil becerilerini geliştirmelerine ve profesyonel ağlar kurmalarına yardımcı olduğu vurgulanmaktadır. Göçmenlerin konaklama sektöründeki olumlu deneyimleri arasında insanlarla tanışma ve canlı bir ortamda çalışma fırsatları öne çıkarken, olumsuz deneyimler arasında düşük ücretler, fiziksel olarak zorlayıcı işler, ayrımcılık ve kötü yönetim gibi sorunlar yer almaktadır. Lever (1987) İspanya'da Costa Brava tatil bölgesinde turizm sektöründe çalışan göçmenlerin deneyimlerini incelemiştir. Çalışmada turizmin mevsimsel özelliğinin, kırsal göçmenlere sınırlı fırsatlar sunduğu, turizm sektöründe çalışan göçmenlerin aldıkları ücretlerin düşük olduğu, uzun saatler çalıştıkları sektördeki gerilmelere ve yüksek ulusal işsizliğin baskısına karşı savunmasız oldukları ve bu etkilerin sendikal örgütlenmelerini engellediği tespit edilmiştir. Lordoğlu (2009), göçmenlerin Türkiye'deki turizm sektöründeki faaliyetlerini ve karşılaştıkları zorlukları incelemiştir. Çalışmaya göre, her yıl Türkiye'ye gelen göçmenlerin bir kısmı ekonomik veya zorunlu nedenlerle işgücü piyasasına katılmaktadır. Göçmen işçilerin daha kolay iş bulabildikleri, ancak onları istihdam eden işletmelerin iş güvencesi sağlamadıkları ve bunun da göçmenlerin ucuz iş gücü olarak görülmesine yol açtığı ileri sürülmektedir. Ayrıca,

göçmenlerin çalışma izinlerinin sınırlı olduğu, yüksek vasıflı göçmenler için bile alınmasının zor olduğu belirtilmiştir. Göçmenlerin çoğunlukla kayıt dışı sektörde, özellikle hizmet sektöründe çalıştıkları ve düşük ücretlerle, sosyal güvenceden yoksun olarak istihdam edildikleri sonucuna varılmıştır. Thulemark vd. (2014) İsveç'in güneyindeki turistik iki kırsal belediyede yaptıkları vaka çalışmasıyla, kırsal destinasyonlara yönelen göçün turizm istihdamındaki rolünü incelemiştir. Çalışma, göçmenlerin büyük bir kısmının turizm sektöründe istihdam edildiğini ve turizmin, emek göçünü çeken önemli bir faktör olduğunu ortaya koymuşlardır. Žigo vd. (2017) ise, Slovenya'da turizm sektöründe çalışan göçmenlerin deneyimlerini incelemiş ve istihdam deneyimlerinin hem olumlu hem de olumsuz yönlerini ortaya koymuşlardır. İncelenen dört alan (çalışma ve yaşam düzenlemeleri, sağlık ve sosyal bakım, iş tatmini ve Sloven toplumuna uyum) üzerinden yapılan değerlendirmede, göçmenlerin genel olarak sosyal bakımdan daha memnun oldukları, ancak diğer alanlarda olumlu ve olumsuz deneyimlere sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Göçmenler, çalışma koşullarından memnun olduklarını belirtmiş, ancak gece çalışmaları, fazla mesai ve dinlenme günlerinin olmaması gibi olumsuz faktörlerin etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, bu durumun turizm sektöründe yaygın olduğunu ve yabancı olmalarından kaynaklanan özel bir muamele olmadığını vurgulamışlardır.

Literatür incelendiğinde turizm sektöründe göçmen istihdamına yönelik çalışmaların sınırlı olduğu, mevcut çalışmaların genellikle göçmenlerin işgücü piyasasına uyum süreçleri, sektördeki istihdam durumları, faaliyetleri, çalışma koşulları, karşılaştıkları sorunlar, eşitsizlikler ve istihdam deneyimlerine odaklandığı görülmektedir. Ancak ulusal literatürde göçmenlerin turizm sektörüne katılmadan önce karşılaştıkları zorluklar ve kolaylıklar ile sektöre yönelik gelecek beklentileri gibi konularda herhangi bir araştırma yapılmamıştır. Ayrıca, İstanbul'da turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerin iş olanaklarına erişim yollarını, çalışma koşullarını, karşılaştıkları sorunları ve gelecek beklentilerini inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma, literatürde yeterince araştırılmamış bir konuya odaklanmaktadır ve İstanbul'da turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerin istihdamını inceleyen ilk çalışmadır. Bu çalışma, göçmenlerin istihdamına ilişkin ulusal literatüre önemli bir katkı sağlayacak ve bu alandaki uygulamaları şekillendirecek önemli bulgular sunacaktır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışma, İstanbul'da turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerin iş olanaklarına erişim yolları, çalışma koşulları, karşılaştıkları sorunlar ve gelecek beklentilerini inceleyerek literatüre katkı sağlamayı ve göçmenlerin işgücü piyasasına uyumunu destekleyecek politika önerileri geliştirmeyi amaçlamaktadır.

3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlıkları

Son zamanlarda, çok sayıda Suriyeli göçmen İstanbul'da ikamet etmeyi tercih etmektedir. Ayrıca, İstanbul'un Türkiye'nin turizm sektöründeki önemli destinasyonlardan biri olması nedeniyle, bu çalışmanın araştırma alanı İstanbul olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda, İstanbul ilinde turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerden alınan veriler ile sınırlı kalmıştır. Suriyelilerin Avrupa yakasında daha yoğun olarak bulunması ve araştırmacının göçmenlere daha kolay ulaşabilmesi nedeniyle, araştırma, etik kurul onayı alındıktan sonra Şubat-Nisan 2024 tarihleri arasında Avrupa yakasında gerçekleştirilmiştir.

3.3. Araştırma Evreni ve Çalışma Grubu

Araştırma evreni İstanbul'da turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerden oluşmaktadır. Ancak genel evrene ulaşmak her zaman mümkün olmamaktadır. Bu sebeple, Suriyelilerin Avrupa yakasında daha yoğun bir şekilde bulunması (Morgül vd., 2021, s. 11) ve araştırmacının bu gruba daha kolay ulaşabilmesi göz önünde bulundurularak, araştırmanın evreni İstanbul'un Avrupa yakasında turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerle sınırlı tutulmuştur. Araştırmanın amacı, İstanbul'daki Suriyeli göçmenlerin istihdam deneyimlerine ilişkin iş olanaklarına erişim yolları, çalışma koşulları, karşılaştıkları sorunlar ve gelecek beklentilerini incelemek olduğundan; evrenin büyüklüğü ve erişim zorlukları göz önünde bulundurularak evrenden örneklem seçilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunun (örneklemnin) belirlenmesinde nitel çalışmalarda yaygın olarak kullanılan kolayda ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi tercih edilmiştir; bu yöntem araştırmaya erişim kolaylığı sağlamaktadır (Yağar ve Dökme, 2018, s. 5).

Amaçlı örneklemeğe uygun olarak katılımcılar için gerekli ölçütler şu şekilde belirlenmiştir;

- İstanbul’da turizm sektöründe faaliyet gösteren kurum, şirket veya otelde çalışmanı olmak.
- Çalışma çağına gelmiş olmak.
- Türkiye’nin verdiği geçici kimlik belgesine sahip olmak.
- Araştırmaya katılım konusunda gönüllü olmak.

Bu bağlamda araştırmanın çalışma grubu; geçici kimlik belgesine sahip, 18 yaş üstü ve turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerden oluşmaktadır.

3.4. Araştırmanın Soruları

Literatürden elde edilen bilgilerden yola çıkarak ve araştırma amacı doğrultusunda toplam altı araştırma sorusu belirlenmiştir;

AS1. İstanbul ilinde Suriyeli göçmenlerin turizm sektörü seçme nedenleri nelerdir?

AS2. İstanbul ilinde Suriyeli göçmenlerin turizm sektöründeki çalışma fırsatlarına erişim yolları nelerdir ve bu fırsatlara erişim sürecinde karşılaştıkları zorluklar nelerdir?

AS3. İstanbul ilinde Suriyeli göçmenlerin turizm sektöründeki çalışma şartları ve çalışma ortamı nasıldır?

AS4. İstanbul ilinde Suriyeli göçmenlerin turizm sektöründeki yaşadıkları sorunları nelerdir?

AS5. İstanbul ilinde turizm sektöründe göçmenlerin istihdam edilme nedenleri nelerdir?

AS6. Suriyeli göçmenlerin turizm sektöre ilişkin gelecekte kariyer beklentileri nelerdir?

3.5. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliliği

Geçerlilik, bir ölçüm veya değerlendirme aracının araştırılan olguyu doğru ve tutarlı bir şekilde ölçme yeteneğini ifade etmektedir. (Tutar, 2022, s. 121). İç geçerlilik, araştırma sonuçlarına ulaşmada izlenen sürecin yeterliliğini, incelenen gerçekliği ortaya koymaktadır. Dış geçerlilik ise, elde edilen sonuçların benzer grup veya ortamlara aktarılma imkânıdır (Karataş, 2015, s. 77). Araştırmanın geçerliliği sağlanması için görüşmeler sırasında göçmenlerin verdikleri yanıtların doğru ve eksiksiz bir şekilde yansıtılabilmesi amacıyla, her katılımcının ifadeleri araştırmacı tarafından anlık olarak not edilmiş ve her bir göçmen için ayrı formlar kullanılarak kayıt altına alınmıştır. Elde edilen veriler, görüşmelerin ardından bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Elde edilen bulguların kendi içinde bağlantılı, tutarlı, açıklayıcı ve anlamlı olmasına özen gösterilmiş, araştırmanın kapsamında oluşturulan kavramsal çerçeveye uygunluğu doğrulanmıştır. Ayrıca, benzer özelliklere sahip diğer sosyal ve demografik ortamlara uyarlanabilir nitelikte bulgular elde edilmiştir.

Güvenirlilik ise, araştırma sonuçlarının genellenebilirliği ile ilgilidir (Tutar, 2022, s. 127). İç güvenirlilik, diğer araştırmacıların aynı verileri kullandıklarında aynı sonuçlara ulaşım sağlayacağı ile ilişkilidir. Dış güvenirlilik ise, benzer ortamlarda aynı şekilde araştırma sonuçlarının elde etmenin mümkün olup olmadığına bakmaktadır (Karataş, 2015, s. 78). Araştırmanın güvenirliliği sağlanması için araştırmanın soruları, yöntemlerini ve aşamalarını belirgin ve detaylı bir şekilde tanımlanmıştır. Veriler, araştırma sorularının gerektirdiği şekilde ayrıntılı ve amaca yönelik olarak toplanmıştır ve sonuçlar elde edilen verilerle ilişkilendirilmiştir.

3.6. Araştırmanın Veri Toplama Aracı ve Analizi

Çalışmada nitel araştırma yöntemi seçilmiş olup derinlemesine görüşme yönteminde veri toplama yöntemi olarak yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri kullanılmıştır.

Nitel araştırma, görüşme, gözlem, doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve kapsamlı bir şekilde ortaya çıkarılmasına yönelik bir sürecin takip edildiği araştırma türüdür. Nitel araştırma yöntemleri aslında insan yaşamının ve toplumsal dünyanın anlam ve deneyim boyutlarını anlamayı amaçlamaktadır (Arastaman vd., 2018, s. 47; Aydın, 2018, s. 61).

Derinlemesine görüşme, nitel araştırma yöntemleri arasında sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Görüşme öncesinde hazırlanan bir dizi sorunun araştırmacı tarafından görüşülen kişiye sorulmasıyla gerçekleştirilmektedir. Görüşmeler yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşmeler olarak üçe ayrılmaktadır. Yapılandırılmış görüşme, katılımcılara kapalı uçlu sorular yöneltilirken yarı yapılandırılmış görüşmede ise,

katılımcılara açık uçlu sorular yöneltilerek daha fazla yorum yapılmasına olanak tanımaktadır (Uslu ve Demir, 2023, s. 292).

Görüşme formu, araştırmanın amacına uygun olarak ve literatür taramasından elde edilen bilgiler doğrultusunda hazırlanmış ve bir uzman tarafından kontrol edilmiştir.

Suriyeli göçmenler hakkında yaş, cinsiyet, meslek, medeni durum, eğitim düzeyi, Türkiye'deki yasal statü, kalış süresi, Türkiye'ye ve İstanbul'a göç etme nedenleri ve yabancı dil becerileri gibi genel bilgiler kapalı uçlu sorularla elde edilmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda, Suriyeli göçmenlerin turizm sektörüne giriş süreçlerini ve nedenlerini, turizm sektöründeki çalışma koşullarını ve yaşadıkları sorunları belirlemek, geleceğe yönelik kariyer planlarını daha iyi anlamak, deneyimlerini ve yaşadıkları zorlukları derinlemesine keşfetmek için yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmeler, yalnızca Avrupa yakasındaki turizm sektöründe çalışan ve geçici kimlik belgesine sahip Suriyeli göçmenlerle sınırlı tutulmuştur.

Araştırmacı, otellerin ve seyahat acentelerinin iletişim bilgilerine web sitelerinden ulaşmış ve bu işletmelerin çalışanlarıyla görüşme yapmak için gerekli izinleri almıştır. İzin süreçleri tamamlandıktan sonra görüşme tarihi ve saati belirlenmiştir. Ancak katılımcılara ulaşmada çeşitli zorluklar yaşanmış ve birçok işletme çalışanlarıyla görüşme yapmak için izin vermemiştir. İzin veren işletmelerde ise çoğu çalışan görüşmeyi reddetmiştir. Bu nedenle araştırmacı sürekli olarak farklı otel ve seyahat acenteleriyle iletişime geçmek zorunda kalmıştır. Görüşmeler Arapça dilinde gerçekleştirilmiş olup, araştırmacının anadili Arapça olduğundan görüşmeler sırasında herhangi bir iletişim sorunu yaşanmamıştır. Görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiş ve her bir görüşme ortalama 35-60 dakika sürmüştür. Görüşmeler sırasında katılımcıların yanıtları not edilmiş ve her katılımcı için ayrı bir soru formuna kaydedilmiş, bu form daha sonra Türkçeye çevrilmiş ve bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Mülakatlardan elde edilen veriler nitel araştırma yöntemlerine uygun olan MAXQDA 2024 programına yüklenmiştir. Etik kurallara uygun her bir katılımcı G1, G2,.....G15 şeklinde ifade edilmiştir. Bu araştırma için Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Etik Kurulundan E.6230 sayılı ve 01.02.2024 tarihli etik kurul onayı alınmıştır.

Verilerin analizinde içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, toplanan verilerin daha detaylı incelenerek bu verileri açıklayan kavram, kategori ve temalara ulaşmayı gerektirmektedir. İçerik analizi elde edilen verilere odaklanmakta; kodlar, veri setinde sıklıkla meydana gelen veya katılımcı tarafından vurgulanan olay ve olgulardan çıkarılmaktadır. Kodlar kategorilere, kategoriler de temalara yol açmaktadır. Kısacası, birbiriyle benzer ve ilişkili bulunan veriler (kodlar) belirli kavramlar (kategoriler) ve temalar altında gruplandırılarak yorumlanmaktadır (Baltacı, 2019, s. 377).

3.7. Verilerin Kodlanması, Temaların Oluşturulması ve Sınıflandırılması

Bu aşamada elde edilen veriler araştırmacı tarafından birçok kez incelenmiş ve anlamlı bir şekilde ilişkilendirilerek kodlanmıştır. Toplam 273 kodlama yapılmıştır. Kodlanan verilerin benzerlik ve farklılıkları tespit edilmiştir. Birbiriyle ilişkili kodları bir araya getirebilecek kategoriler belirlendikten sonra çalışmanın amacına uygun temalar tespit edilmiştir. Temalar, kategoriler ve kodlar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Verilerin Temaları, Kategorileri ve Kodları

Tema	Kategori	Kod
Çalışma Fırsatlarına Erişim Yolları (15)	-	Arkadaş/Akraba/Tanıdık vasıtasıyla (9)
		Sosyal medya aracılığıyla (3)
		Kendi araştırarak bulma (2)
		Kurumdan destek (1)
		Tesadüfen olması (5)
Turizm Sektörünü Tercih Etme Nedenleri (16)	-	Çalışma koşullarının uygun olması (3)
		Network ağına geliştirmesi (2)
		İş potansiyeli olması (2)
		Çalışarak gezme potansiyeli (2)
		Yeni insanlar ve kültürler tanıma potansiyeli (1)
		Turizm mezunu olması (1)

Tema	Kategori	Kod
Çalışma Koşulları (150)	Mesleki Deneyim (15)	Var (4) Yok (11)
	Çalışma Süreleri (15)	Bir yıldan az (2)
		Bir ile üç yıl (8)
		Dört ile altı yıl (4)
		Yedi ile dokuz yıl (0)
		10 yıl ve üzeri (1)
	İstihdam Biçimi (15)	Tam zamanlı (14)
		Part-time (1)
	İstihdam Türleri (15)	Kayıtlı (1)
		Kayıt dışı (14)
	Çalışma Saatleri (15)	45 saat altı (1)
		İş durumuna göre (1)
		45 saat üstü (13)
	Sağlık Sigortası İmkânı (15)	Sigortalı (0)
		Sigortasız (15)
Çalışma Ortamı (15)	Olumlu arkadaş ve işveren ilişkileri (13)	
	Olumlu arkadaş, olumsuz işveren ilişkileri (2)	
Ücret (15)	Düşük ücret (9)	
	Asgari ücret (4)	
	Yüksek ücret (2)	
İş Tatmini (15)	Memnun (12)	
	Memnun değil (3)	
İşe Devam Etme Durumları (15)	Devam edecek (6)	
	Başka bir iş arayacak (9)	
Sektörel Zorluklar (5)	Yoğunluk ve çalışma saatlerin uzun olması (2)	
	Bayram ve resmi günlerinde tatil olmaması (3)	
	Ödüllendirme sistemin olmaması (1)	
	Düşük ücretten dolayı deneyimli personel bulma zorluğu (1)	
	Mesai ücretlerinin ödenmemesi (5)	
İşyerinden Kaynaklanan Zorluklar (15)	Personel eksikliği (2)	
	Meslekte ilerleyememe (1)	
	İzin kullanamama (1)	
	Ek iş yükü (3)	
	Kayıt dışı istihdamdan dolayı referansın olmaması (1)	
Ekonomik Zorluklar (5)	Maaşın düşüklüğü (5)	
	Çalışma iznin olmaması (8)	
Yasal Zorluklar (15)	Çalışma hakların verilmemesi (2)	
	Yol izin alma zorluğu (4)	
	Sağlık sigortası olmaması (1)	
İş Piyasasında Karşılaşılan Zorluklar (40)		

Tema	Kategori	Kod
Göçmenlerin İstihdam Edilme Nedenleri (22)	-	Yabancı dil (11)
		Kaçak konumunda çalışmayı kabul etme (5)
		Ucuz iş gücü (6)
Göçmenlerin Gelecek Planları (30)	Turizm Sektöründe Kariyer Hedefi (15)	Var (7)
		Yok (8)
Göçmenlerin Gelecek Planları (30)	Turizm Faaliyetlerinin Ülke Bazında Sürdürülmesi (15)	Türkiye’de turizm faaliyetlerine devam edecek (5)
		Suriye’de turizm faaliyetlerine devam etmeyecek (10)

4. BULGULAR

4.1. Göçmenlerin Sosyo-Demografik Bilgileri

Aşağıdaki tabloya göre, görüşülen 15 kişiden 10'u erkek, beşi kadındır. Katılımcıların tamamı Suriyelidir ve geçici kimlik belgesine sahiptir. Araştırmaya katılan Suriyeli göçmenlerin sekizi bekâr, yedi' si evlidir. Evli katılımcıların çoğunluğu erkektir ve evli katılımcıların iki 'si bir çocuklu, iki' si üç çocuklu, biri iki çocuklu ve biri dört çocukludur. Turizm sektöründe çalışan göçmenlerin çoğunun bekâr olması, özellikle esnek çalışma saatlerine uyum sağlama ve seyahat etme açısından avantaj yaratabilmektedir. Katılımcıların 10'u üniversite mezunu, dördü lise mezunu ve biri ortaokul mezunudur. Bu da göçmenlerin çoğunun iyi bir eğitim aldığını ve yüksek dil ve iletişim becerilerine sahip olduğunu göstermektedir. Katılımcıların 11'i 18-35 yaş aralığında iken, dördü 36-50 yaş aralığındadır. Çoğunluğun genç grupta yer alması, enerji düzeylerinin yüksek olmasına, hızlı uyum sağlayabilmelerine, işleri çabuk öğrenmelerine ve sektördeki teknolojik gelişmelere daha yatkın olmalarına yol açabilmektedir. Katılımcıların yedisi dokuz ile 12 yıldır, beşi 12 yıl ve üzeri süredir, üçü ise beş ile sekiz yıldır Türkiye'de yaşamaktadır. Uzun yıllardır Türkiye'de yaşıyor olmaları, topluma ve yaşam koşullarına uyum sağlama açısından önemli bir avantaj sunmaktadır.

Yapılan gözlemler, Suriyeli göçmenlerin işgücü piyasasına etkin bir şekilde dâhil olma kapasitesine sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Katılımcıların genç yaş grubunda yer alması, Aslantürk ve Tunç (2018) ile paralel sonuçlar ortaya koymaktadır. Suriye nüfusunun büyük bir kısmının gençlerden oluşması, Türkiye'nin yaşlanan nüfusu göz önüne alındığında, Suriyeli göçmenlerin genç işgücü açığını dolduracağı beklentisini pekiştirmektedir.

Tablo 3. Göçmenlerin Sosyo-Demografik Bilgileri

Kod	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durumu	Çocuk Sayısı	Eğitim Durumu	Türkiye’de Yasal Statüsü	Türkiye’de Kalış Süresi	Göç Öncesi Mesleği	İşyerindeki Pozisyonu
G1	18-35 arası	E	Bekar	-	Lise	Geçici Kimlik	5 ile 8 yıl arası	Öğrenci	Otel/ Resepsiyonist
G2	18-35 arası	E	Evli	-	Üniversite	Geçici Kimlik	9 ile 12 yıl arası	Serbest Meslek	Seyahat acentesi/ Transfer görevlisi
G3	18-35 arası	K	Bekar	-	Üniversite	Geçici Kimlik	9 ile 12 yıl arası	Öğrenci	Seyahat acentesi / Seyahat danışmanı
G4	18-35 arası	E	Bekar	-	Üniversite	Geçici Kimlik	5 ile 8 yıl arası	Muhasebeci	Otel/ Resepsiyonist
G5	36-50 arası	K	Evli	4	Ortaokul	Geçici Kimlik	9 ile 12 yıl arası	Terzi	Otel/ Aşçı
G6	36-50 arası	E	Evli	1	Üniversite	Geçici Kimlik	5 ile 8 yıl arası	Mühendis	Otel / Rezervasyon elemanı
G7	18-35 arası	E	Bekar	-	Üniversite	Geçici Kimlik	9 ile 12 yıl arası	Öğrenci	Seyahat acentesi / Bilet satış sorumlusu

Kod	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durumu	Çocuk Sayısı	Eğitim Durumu	Türkiye’de Yasal Statüsü	Türkiye’de Kalış Süresi	Göç Öncesi Mesleği	İşyerindeki Pozisyonu
G8	18-35 arası	K	Evli	1	Lise	Geçici Kimlik	9 ile12 yıl arası	Ev hanımı	Seyahat acentesi/ Temizlik görevlisi
G9	36-50 arası	E	Evli	2	Üniversite	Geçici Kimlik	9 ile12 yıl arası	Serbest meslek	Seyahat acentesi/Acente sorumlusu
G10	18-35 arası	E	Bekar	-	Üniversite	Geçici Kimlik	12 yıl ve üzeri	Eczacı	Seyahat acentesi/ Etkinlik sorumlusu
G11	18-35 arası	E	Bekar	-	Lise	Geçici Kimlik	12 yıl ve üzeri	Öğrenci	Otel/Garson
G12	18-35 arası	E	Bekar	-	Üniversite	Geçici Kimlik	12 yıl ve üzeri	Öğrenci	Otel/Bellboy
G13	18-35 arası	K	Evli	3	Lise	Geçici Kimlik	9 ile12 yıl arası	Çalışmıyor	Otel/Temizlik görevlisi
G14	18-35 arası	K	Bekar	-	Üniversite	Geçici Kimlik	12 yıl ve üzeri	Öğretmen	Seyahat acentesi/ Tur rehberi
G15	36-50 arası	E	Evli	3	Üniversite	Geçici Kimlik	12 yıl ve üzeri	Emlakçı	Seyahat acentesi/ Seyahat danışmanı

4.2. Göçmen Çalışanların Yabancı Dil Bilgisi ve Türkçe Bilme Seviyeleri

Görüşmeye katılan Suriyeli göçmenlerden 10'unun ana dilleri Arapçanın yanı sıra İngilizce ve Türkçe bilmesi, bu kişilerin iletişim becerilerinin oldukça yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum turizm gibi çok dilli iletişimin önemli olduğu bir alanda çalışanlar için önemli bir avantajdır. Özellikle Arapça, Türkçe ve İngilizce gibi ortak dillerdeki yeterlilik, göçmenlerin farklı dillerdeki turistlerle etkili bir şekilde iletişim kurmasını sağlamaktadır.

Katılımcıların tamamının Türkçe konuşabiliyor olması, Türkiye'ye uyum süreçlerinin başarılı olduğunu ve Türkçenin günlük hayatta önemli bir iletişim aracı olarak kullanıldığını göstermektedir. İleri düzeyde Türkçe konuşabilen 12 katılımcı, bu becerilerini iş ortamında etkin bir şekilde kullanarak daha verimli olabilmektedir. Bir katılımcının orta düzeyde, iki katılımcının ise başlangıç düzeyinde Türkçe biliyor olması, daha fazla dil desteği ve eğitimle iletişim becerilerini geliştirmelerine olanak sağlayacaktır.

4.3. Göçmen Çalışanların Türkiye'ye ve İstanbul'a Göç Etme Nedenleri

Mülakata katılan Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye ve İstanbul'a göç etme nedenleri benzerlik göstermektedir. Katılımcılardan 13'ü, Türkiye'nin Suriye'ye sınır olması sebebiyle Türkiye'ye göç ederken, iki'si ise burada aile ve akrabalarının bulunması nedeniyle bu kararı vermiştir. İstanbul'a göç etme nedenleri incelendiğinde, beş katılımcının aile ve akrabalarının İstanbul'da yaşaması, beş katılımcının ise şehrin sunduğu çeşitli iş olanakları nedeniyle İstanbul'u tercih ettiği görülmektedir. Diğer dört katılımcı iş bulmak ve çalışmak amacıyla, bir katılımcı ise eğitim için İstanbul'a göç etmiştir.

4.4. Çalışma Fırsatlarına Erişim Yolları

Alan çalışmasında Suriyelilere işgücü piyasasına, özelde ise turizm sektörüne nasıl katıldıkları ve sektörde karşılaştıkları zorluklar sorulmuştur. Göçmenler turizm sektörüne katılmadan önce diploma denkliklerinin olmaması ve Türk vatandaşlığına sahip olmamaları gibi bazı zorluklarla karşılaşmışlardır:

“Herhangi bir kurumdan destek almadım, işi arkadaşlarımın yardımıyla buldum. Türkiye'ye ilk geldiğimde iki yıl turizm sektöründe çalıştım; transfer şoförlüğü yaptım. Daha sonra ticaretle uğraştım ama işler yolunda gitmeyince bırakmak zorunda kaldım. Halep'teyken iki yıllık Turizm ve Otelcilik bölümü okumuştum. Ancak diplomamın denkliğini yaptıramadım. Bu yüzden Türkiye'de kolayca iş bulamıyordum. Türk acentelere ve otellere başvururdum fakat diploma istedikleri için kabul edilmedim. Şu anda Araplara ait bir seyahat acentesinde çalışıyorum.”
(G2) *“Türkiye'de Selçuk Üniversitesi'nde iki yıllık Turist Rehberliği okudum. Lisansa devam edip aynı zamanda çalışmak istiyordum ama şartlar zordu, bu nedenle çalışmak zorunda kaldım.*

Birçok mülakata katıldım ancak Türk vatandaşlığım olmadığı için işe alınmadım. Türk vatandaşlığına sahip olan adaylar daha çok tercih ediliyordu. Tanıdığımın eşi bu acentede çalışıyordu; seyahat danışmanı arıyorlardı, ben de işe başladım.” (G3)

Görüşmeler sonucunda, dokuz katılımcının turizm sektörüne arkadaşları, akrabaları ve tanıdıkları aracılığıyla erişim sağladığı belirlenmiştir:

“Ülkemdeki savaş başladıktan sonra Mısır’a gittim, orada toplam iki yıl bir seyahat acentesinde çalıştım. Hep Türkiye’ye gelmek istiyordum. Mısır’daki yaşam şartları zor olduğu ve aileme yakın olmak istediğim için Türkiye’ye, Gaziantep’e geldim. Ancak Gaziantep’teki iş fırsatları sınırlı olduğundan, İstanbul’a gelir gelmez arkadaşımın yönlendirmesiyle bir otelde çalışmaya başladım.” (G6)

“Herhangi bir destek almadım. Ben Suriye’deyken ticaretle uğraşıyordum. Orada dükkânım vardı ve sürekli iş yaptığım bir tanıdığım vardı. Onun amcası Türk vatandaşlığına geçti ve Türkiye’de bir seyahat acentesi açtı. Türkçeyi iyi bildiğim ve İstanbul’da birçok tanıdığım olduğu için, seyahat acentesi ilk açıldığında bu süreçte ona destek oldum ve seyahat acentesinde danışman olarak işe başladım.” (G9)

“Arkadaşım, çalıştığı acentede personele ihtiyaç olduğunu söyledi. Ben de kabul ettim çünkü mesleğimle ilgili herhangi bir yerde iş bulamadım. Diplomama denklik yaptıramadığım için mesleğim dışında bir işte çalışmak zorundayım.” (G10)

Sosyal medya aracılığıyla erişim sağlayan üç katılımcının ifadeleri aşağıda yer almaktadır:

“Facebook aracılığıyla kendim buldum.” (G7)

“Ben öğrenci olduğum için herhangi bir tecrübem yoktu. İnternet üzerinden CV’mi gönderiyordum ve bu şekilde bu işi buldum.” (G11)

“13 yıldır Türkiye’deyim. Çalıştığım tüm yerleri kendim araştırarak buldum. Daha önce emlak danışmanı olarak çalışıyordum fakat çalıştığım yer kapandı ve farklı bir ilçede yeniden açıldı. Bu yüzden iş aramak zorunda kaldım. Bir internet sitesinde iş ilanı gördüm ve başvurdum.” (G15)

Turizm sektörüne kendi araştırmalarıyla ulaşan iki katılımcı, herhangi bir destek almadan iş bulmayı başarmıştır:

“Kendim araştırarak buldum.” (G12)

“İstanbul’a gelir gelmez birçok seyahat acentesine özgeçmişimi bıraktım. Bana gelen en uygun teklifi kabul ettim.” (G14)

Bir katılımcı, bir Arap kuruluşundan nasıl destek aldığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben üniversite öğrencisi olduğum için tam zamanlı çalışamıyorum. Birçok yere başvurdum. Türkçem iyi olduğu için Kariyer adlı bir siteden başvurularımı gönderiyordum. Bana uygun olabilecek her işe başvuruyordum ama iş bulamıyordum. Bir arkadaşımın tavsiyesiyle Arapların işe yönlendirdiği bir kurum vardı. Oraya gittim kendi becerilerimi ve nerede çalışabileceğimi anlattım. Onlar bana bu işi buldular.” (G1)

Göçmenler arasındaki ilişkiler ağı, aile bağları, komşuluk ilişkileri ve iş arkadaşlıkları arasında kurdukları ortak köken, soy ve dostluğa dayalı bağlardan oluşmaktadır. Bu tür bağlantılar, insanların ihtiyaç duyduklarında yardım isteyebilecekleri veya iş bulabilecekleri bir sosyal sermaye biçimidir (Görgün, 2017, s. 1323; Özcan, 2017, s. 202). Suriyeli göçmenlerin turizm sektörüne erişimi, büyük ölçüde arkadaşları, akrabaları ve tanıdıkları aracılığıyla sağlanmıştır. Diğer göçmenler ise iş arama sürecinde sosyal medya ve bireysel çabalarından faydalanmış, yalnızca bir kişi bir kurumun desteğiyle iş gücüne katılabilmıştır. Bu durum, mevcut kurumların iş ilanlarını yeterince yaymadığı veya erişilebilir hale getirmediği şeklinde değerlendirilebilmektedir.

4.5. Turizm Sektörünü Tercih Etme Nedenleri

Katılımcılar turizm sektörünü tercih etme nedenlerini; sektördeki çalışma koşullarının uygun olması, networklerini geliştirme fırsatı olması, iş imkânlarının bulunması, çalışırken seyahat edebilme imkânı olması, yeni insanlarla ve kültürlerle tanışma fırsatı olması ve turizm mezunu olmaları ile açıklamışlardır. Bu bağlamda, Thulemark vd.

(2014) tarafından yapılan araştırmadaki sektörün çekiciliği ile motive olma yaklaşımı ile uyumludur. Söz konusu nedenler haricinde Suriyeli katılımcılar arasında tesadüfen turizm sektöründe çalıştığını belirtenler de olmuş ve aşağıdaki gibi dile getirmişlerdir:

“Turizm sektörü tamamen tesadüfen oldu. Benim ders saatlerime uygun olduğu için tercih ettim.”

(G1)

“Otelde çalışmam tesadüfen oldu. Bana uygun bir iş arıyordum ve otelde aşçı olarak çalışmam gayet uygundu.” (G5)

“Turizm sektörü özellikle tercih etmedim iş ararken denk geldi.” (G13)

4.6. Çalışma Koşulları

Suriyeli göçmenlerin turizm sektöründeki çalışma koşullarını tespit etmek amacıyla yapılan inceleme, 10 kategori altında gerçekleştirilmiştir. Bu kategoriler; Mesleki deneyim, çalışma süreleri, istihdam biçimi, istihdam türleri, çalışma saatleri, sağlık sigortası imkânı, çalışma ortamı, ücret, iş tatmini ve işe devam etme durumları olarak sınıflandırılmıştır.

Mesleki Deneyim: Katılımcıların göç etmeden önce yaptıkları mesleklere bakıldığında serbest meslek, muhasebecilik, terzilik, mühendislik, eczacılık ve emlakçılık gibi çeşitli mesleklerde çalıştıkları görülmektedir. Katılımcılar turizm sektöründe çeşitli departmanlarda resepsiyonist, transfer görevlisi, seyahat danışmanı, aşçı, temizlik görevlisi, rezervasyon elemanı, bilet satış sorumlusu, acente sorumlusu, etkinlik sorumlusu, garson, bellboy ve tur rehberi olarak çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bu veriler ışığında Suriyeli göçmenlerin göç etmeden önce icra ettikleri mesleklerin turizm sektörü ile doğrudan bir ilişkisinin olmadığı ve turizm konusunda mesleki deneyimlerinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Göçmenlerin yüksek eğitilmiş oldukları göz önüne alındığında, vasıfsız işlerde istihdam edildikleri görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında Suriyeli göçmenlerin aldıkları eğitime ve daha önce yaptıkları mesleğe uygun bir iş bulamadıkları, ne iş olursa yapmak zorunda kaldıkları görülmektedir.

Çalışma Süreleri: Görüşmeye katılan Suriyeli göçmenlere ne kadar süredir turizm sektöründe çalıştıkları sorulmuştur. Turizm sektörüne işgücüne katılan 15 Suriyeli göçmenin sekizi en çok bir ile üç yıl arasında çalışmıştır. Dördü dört ile altı yıl arasında, ikisi bir yıldan az ve bir kişi ise 10 yıl veya daha uzun süredir çalışmaktadır. Uzun süredir çalışanlar ile yeni başlayanlar arasında deneyim ve işe uyum sağlama gibi konularda farklılıklar olabilmektedir. Suriyeli göçmenlerin çoğunun turizm sektöründe bir ile üç yıl arasında çalışmış olması, onların sektöre yeni katıldıklarını ve bu süre zarfında sektörde yeni deneyimler kazandıklarını göstermektedir.

İstihdam Biçimi: Görüşmeye katılan Suriyeli göçmenlerin istihdam biçimlerini araştırılmıştır. 15 katılımcının 14'ü tam zamanlı ve bir katılımcının öğrenci olması nedeniyle part-time olarak istihdam edildiğini görülmektedir.

İstihdam Türleri: Görüşmeye katılan Suriyeli göçmen çalışanların iş güvencesi açısından bakıldığında, 15 kişiden 14'ünün kayıt dışı istihdam edildiği görülmektedir. İş güvencesinin olmaması, göçmen işçilerin düşük ücretlerle çalıştırılmasına ve kolayca işten çıkarılmalarına yol açmaktadır. Bu durum, onların ucuz iş gücü olarak görülmesine neden olmaktadır. Ayrıca, kayıt dışı çalışmaları nedeniyle sosyal haklardan ve sağlık hizmetlerinden yoksun kalabilmektedirler.

Çalışma Saatleri: Çalışan Suriyeli göçmenlerin çalışma saatlerine bakıldığında, çoğunun haftada 45 saatin üzerinde çalıştığı görülmektedir. Otelde çalışanların çoğu günde 8 saat çalışırken, seyahat acentesinde çalışanlar 9 saat çalışmaktadır. Bu durumda, seyahat acentesindeki çalışanların oteldeki çalışanlara göre bir saat daha fazla çalıştıkları anlaşılmaktadır.

Sağlık Sigortası İmkânı: Görüşmeye katılan Suriyeli göçmenlere sağlık sorunlarını nasıl çözdükleri sorulmuştur. Göçmen çalışanların tamamının sağlık sigortasının olmadığı ortaya çıkmıştır. Herhangi bir sağlık sorunu yaşadıklarında bunu kendi imkânlarıyla çözdüklerini aşağıdaki gibi belirtmişlerdir:

“Sağlık sigortam yok. Bir sağlık sorunu olursa kendi imkânlarımla giderim.” (G1)

“Sağlık sigortası yapmıyorlar. Benim bir rahatsızlığım var, düzenli olarak muayeneye gidiyorum. Muayene ücretlerini maaşımdan ödüyorum.” (G3)

“Sağlık sigortam olmadığı için herhangi bir sorun yaşarsam doktora kendi imkânlarımla giderim.” (G4)

“Sağlık sigortam yok. Bir sağlık sorunum olursa çoğu zaman eczaneye gidip ilaçlar alırım.”

(G7)

“Kendi imkânlarımla hastaneye giderim çünkü sağlık sigortam yok.” (G8)

“Sağlık sigortam yok. Bu zamana kadar hep kendi maaşımdan ödedim.” (G10)

“Sağlık sigortam yok. Buradaki Arap doktoralara kendi imkânlarım ile giderim.” (G13)

Çalışma Ortamı: Görüşmeye katılan göçmenlerin çalışma ortamları hakkında sorular sorularak, iş arkadaşları ve işverenleri ile ilişkilerinin nasıl olduğu tartışılmıştır.

Görüşmeye katılan Suriyeli göçmenlerin çoğu olumlu arkadaş ve işveren ilişkileri kurduklarını belirtmiştir. Ancak üç katılımcı iş yoğunluğu gibi nedenlerden dolayı olumsuz işveren ilişkileri geliştirdiklerini aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

“İş ortamı iyi fakat yoğunluktan dolayı sürekli işveren ile tartışmalar yaşıyorum.” (G5)

“İş ortamı biraz stresli. İş arkadaşlarım ile ilişkim iyi fakat işveren ile iyi değil.” (G10)

“Arkadaşlarla genel olarak iyiyiz, ancak işverenle fikir ayrılıklarımız var.” (G15)

Turizm sektörünün emek yoğun yapısına bağlı olarak ortaya çıkan sorunlar, verimli ve sağlıklı bir çalışma ortamı sağlanarak, iyi ilişkiler kurulmasıyla çözülebilir. Bu bağlamda, göçmenlerin çalıştıkları işyerlerinde iyi bir çalışma ortamı olduğunu belirttikleri göz önüne alındığında, daha verimli çalıştıkları ve yüksek hizmet kalitesi sundukları öngörülebilmektedir.

Ücret: Ücretler, 17.000 TL asgari ücret, 18.000-23.000 TL düşük ücret ve 24.000-26.000 TL yüksek ücret olarak kodlanmıştır. Mülakatların yapıldığı tarihlerde asgari ücret 17.002,12 TL olarak belirlenmiştir. Turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerden dokuzu 18.000-23.000 TL arasında, dördü 17.000 TL ve iki'si ise 24.000-26.000 TL arasında gelir elde etmektedir. Bu da Suriyeli göçmenlerin çoğunluğunun asgari ücretin biraz üzerinde bir gelir elde ettiğini göstermektedir. Ancak, Türkiye'de ve özellikle İstanbul gibi büyük şehirlerde bu ücretler yaşam maliyetini ve temel ihtiyaçları karşılamayı zorlaştırabilmektedir. Sonuç olarak, göçmenlerin düşük ücretlerle istihdam edilmesi, onların ucuz iş gücü olarak görülmesine neden olabilmektedir.

İş Tatmini: Görüşmeye katılan Suriyeli göçmenlere turizm sektöründe çalışmaktan duydukları memnuniyet sorulmuştur. Katılımcılardan 13'ü, turizm sektöründe çalışmaktan memnun olduklarını belirtmiştir. Bu memnuniyetin başlıca nedenleri, sektörün sunduğu eğlenceli çalışma ortamı ve sağladığı çeşitli fırsatlardır:

“Genel olarak turizm sektöründe olduğum için memnunum ve mutluyum.” (G3)

“Turizm sektöründe çalışmaktan memnunum.” (G6)

“Evet, benim için eğlenceli geçiyor. Maaşım düşük olmasına rağmen çoğu zaman bahşiş aldığım için ayın sonu gelirim iyi oluyor.” (G11)

Memnun olmayan katılımcılar ise daha iyi bir iş bulmak istemeleri ve istedikleri pozisyonda çalışmamaları nedeniyle turizm sektöründe çalışmaktan memnun olmadıklarını belirtmiştir:

“Hayır. Memnun değilim. Eğer daha iyi bir iş bulursam bu işe devam etmeyeceğim.” (G5)

“Memnun değilim çünkü çalışmak istediğim pozisyonda değilim. Benim için geçici bir pozisyon.

Daha iyi bir iş fırsatı bulursam bu işi bırakırım.” (G7)

İşe Devam Etme Durumları: Turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlere çalışmaya devam edip etmeyecekleri sorulmuştur. Katılımcılardan dokuzunun başka bir iş arayışında olduğu tespit edilmiştir. Genellikle kendi mesleklerini icra etmek, daha yüksek maaşlı bir iş bulmak veya turizm sektöründe tur rehberi gibi farklı pozisyonlarda veya farklı otellerde çalışmak istedikleri için mevcut işlerine devam etmek istemediklerini belirtmişlerdir:

“Devam etmeyi düşünmüyorum. Ben Bilgisayar mühendisliği okuyorum. İlerde mesleğim ile ilgili iş yapmak istiyorum.” (G1)

“Daha iyi yerlere gidebileceğime inanıyorum. Yüksek maaşlı iş bulursam bu işi bırakacağım.” (G2)

“Bu benim mesleğim. Seyahat danışmanı olarak devam etmeyi düşünmüyorum turist rehberliği yapmak istiyorum.” (G3)

“Turizm sektörü gerçekten çok kazançlı bir sektördür. Ben bu işi Türk seyahat acentelerinde veya bilinen otellerde yapmak istiyorum.” (G10)

Mevcut işlerine devam edecek olan altı katılımcı, genellikle herhangi bir sorun yaşamadıkları veya hizmet sektöründe işlerini yapabildikleri için turizm sektöründe çalışmaya devam edeceklerini belirtmişlerdir:

“Turizm sektörü mevsimselliğe dayanıyor. Şu an turizm sezonu açıldığı için yoğunluk başladı ve birçok kişi işe alındı. Eğer çalışmaya devam ederlerse ben de işe devam etmeyi düşünüyorum.” (G4)

“Evet, çünkü yaptığım iş herhangi bir sektörde yapabilirim. İşte devam etmeyi düşünmüyorum.” (G8)

“Evet. Bu işte devam etmek istiyorum ama maaşıma zam yapılmazsa başka bir iş bulacağım.” (G9)

“Evet, bir sorunum yok onun için çalışmaya devam edeceğim.” (G13)

“Evet çok memnunum ve işte devam etmeyi düşünüyorum.” (G14)

Elde edilen bulgular ışığında, turizm sektöründe göçmenlerin büyük bir kısmının düşük ücretlerle, uzun çalışma saatlerinde, kayıt dışı ve vasıfsız işlerde çalıştığı tespit edilmiştir. Kayıt dışı istihdam edilen göçmenlerin sağlık sigortasından mahrum olmaları, onları çalışma haklarından yoksun bırakmaktadır. Bu bulgular, Lever (1987), Lordoğlu (2009), Gökmen (2011), Janta vd. (2011), Aynalem vd. (2016), Žigo vd. (2017) ve Beyaz (2020) tarafından yapılan araştırmalarla tutarlılık göstermektedir.

4.7. İş Piyasasında Karşılaşılan Zorluklar

Araştırma amacı doğrultusunda, Suriyeli göçmenlerin turizm sektöründe yaşadıkları sorunlar incelenmiş ve bu sorunlar dört kategori altında analiz edilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda Suriyeli göçmenlerin işgücü piyasasında sektörel, işyerinden kaynaklanan, ekonomik ve yasal çeşitli sorunlarla karşılaştıkları ortaya çıkmıştır. Göçmenlerin en yaygın yaşadığı sorunların başında, işgücü piyasasındaki yasal düzenlemelere ilişkin politikaların uygulanmaması ve işyerinden kaynaklanan çeşitli problemler yer almaktadır.

Katılımcıların işgücü piyasasında karşılaştıkları sektörel zorlukların başında, bayram ve resmi günlerde tatil yapamamaları yer almaktadır. Bunun yanı sıra, yoğunluk ve uzun çalışma saatleri de diğer önemli sorunlar arasında bulunmaktadır:

“Çok yoğun çalışıyorum, ancak maaşım buna göre çok düşük.” (G2)

“Bayram tatili yaklaştı ama maalesef biz tatil yapamıyoruz; resmi tatil günlerinde daha fazla yoğunluk yaşıyoruz.” (G5)

“Bayram ve resmi tatil günlerinde ekstra ücret almadan çalışmak çok zoruma gidiyor. Sürekli bu konuda sorun yaşıyorum.” (G7)

“Bayramlarda ve resmi tatil günlerinde çalışmak beni çok rahatsız ediyor. Bu bayram 9 gün tatil verildi ama bizde uygulanmıyor ve yerine ekstra ücret ödenmiyor. Bu yüzden işverenle tartışım; en azından fazla mesai ücreti versin diye ama herhangi bir sonuç alamadım.” (G8)

Katılımcıların işgücü piyasasında yaşadıkları işyerinden kaynaklanan zorlukların başında, mesai ücretlerinin ödenmemesi yer almaktadır. Bunun yanı sıra, düşük ücretler nedeniyle deneyimli personel bulma zorluğu, ödüllendirme sisteminin olmaması, personel eksikliği, mesleki ilerleme imkânlarının sınırlılığı, izin kullanamama, ek iş yükü ve kayıt dışı çalışma nedeniyle işyeri referansı gösterememe gibi diğer önemli sorunlar da yaşanmaktadır.

“Sürekli mesai saatlerime ekstra para verilmesini talep ediyorum ama hep reddediyorlar.” (G2)

“Çalışma izni almadan çalışmak çok risklidir. Onun için işveren ile ara sıra tartışıyorum. Çalışma haklarımın verilmemesini düşünüyorum. İzin alsam bile maaşımdan kesiliyor. Kayıt dışı olarak çalıştığım için herhangi bir yere de şikâyet edemiyorum ve haklarımı talep edemiyorum. İlerde başka bir yere başvurmak istesem kayıt dışı çalıştığım için burada çalıştığımı ispat

edemiyorum. Düşük ücretten dolayı sürekli olarak işten ayrılanlar oluyor ve ben onların yerini hep kapatmak zorunda kalıyorum.” (G3)

“Evet. Sürekli departmanın şefi ile işten çıkma saatim ve fazla çalıştığım saatleri fazla para alma konusunda tartışıyoruz.” (G5)

“Çalışma izni çıkartmıyorlar. Kaç yıldır çalışıyorum sürekli olarak aynı konu üzerinde tartışıyoruz. Herhangi bir ödüllendirme sistemi de yok. Yaklaşık 4 yıldır çalışmama rağmen hala maaşım çok düşük. Yükseltme şansım yok. 3 dil biliyorum ama hala aynı pozisyondayım. Sahada çalışmak istediğimi de söyledim misafirler ile yüz yüze sürekli olarak iletişimde olmak istiyordum ama kabul etmediler.” (G6)

“Bu bayramda 9 gün tatil verildi ama bizde uygulanmıyor ve yerine ekstra para verilmiyor. Bunun için işveren ile tartıştım en azından fazla para versin diye ama herhangi bir sonuç alamadım.” (G8)

“Acente sorumlusu olarak personel alımından da sorumluyum. Buradaki maaşlar düşük olduğu için iyi eğitilmiş, Türk vatandaşlığına sahip ve turizm sektöründe deneyimli personel bulmak çok zor. O yüzden hep deneyimsiz, kaçak olarak çalışabilecek personel alıyoruz. Sürekli yeni personel aldığımız için sıfırdan yeni personele iş öğretmek bana kaldı. Sorumlu olduğum görevlere göre maaşım çok düşük kalıyor. Mesaiye kaldığım saatlerde ekstra para almıyorum. Çalışma izni çıkartmıyorlar, bu sebeplerden dolayı çoğu zaman işverenle tartışma yaşıyorum.” (G9)

“İzin almakta zorlanıyorum. Çoğu zaman istediğim günde izin alamıyorum ve bunda çok sıkıntı yaşıyorum.” (G11)

Katılımcıların ekonomik sorunlarının aldıkları düşük maaşlar olduğunu belirtmişlerdir. Üç dil bilmelerine ve iş tanımı dışında çalışmalarına rağmen maaşlarının düşük olduğunu ifade etmişlerdir:

“Çok yoğun bir şekilde çalışıyorum ve maaşım ona göre çok düşük.” (G2)

“Yaklaşık 4 yıldır çalışmama rağmen hala maaşım çok düşük.” (G6)

“Sorumlu olduğum görevlere göre maaşım çok düşük kalıyor.” (G9)

“Maaş konusunda sürekli tartışma yaşıyorum.” (G10)

“3 dil bilmeme rağmen maaşım düşük olduğundan dolayı işveren ile tartışma yaşamıştım.” (G12)

Katılımcıların işgücü piyasasında yaşadıkları yasal zorlukların başında, çalışma izninin olmaması yer almaktadır. Bunun yanı sıra, yol izin alma zorluğu, çalışma haklarının verilmemesi ve sağlık sigortasının olmaması da diğer önemli sorunlar arasında bulunmaktadır:

“Sürekli çalışma izni çıkarttırulmasını talep ediyorum ama hep reddediyorlar. Maalesef bize çalışma izni çıkartmıyorlar onun için hep kaçak konumunda çalışmak beni rahatsız ediyor.” (G2)

“Çalışma izni almadan çalışmak çok risklidir. Onun için işveren ile ara sıra tartışıyorum. Çalışma haklarımın verilmemesini düşünüyorum. İzin alsam bile maaşımdan kesiliyor. Kayıt dışı olarak çalıştığım için herhangi bir yere de şikâyet edemiyorum ve haklarımı talep edemiyorum.” (G3)

“Çalışma izni çıkartmıyorlar. Kaç yıldır çalışıyorum sürekli olarak aynı konu üzerinde tartışıyoruz.” (G6)

“Çalışma izni çıkartmadan çalışmak çok riskli onun için birkaç kez işveren ile sorun yaşadım. Turizm sektörünü hem gezmek hem de para kazanmak için tercih ettim fakat geçici belgesine sahip olduğum için yol izin belgesi almadan turlara çıkmam yasak o yüzden bilet satış departmanında çalışıyorum.” (G7)

“Çalışma izni çıkartmıyorlar, yasal olarak çalışmadığım için bütün haklarımı alamıyorum. Turlara katılmak istesem yol izin belgesi vermiyorlar.” (G10)

“Sağlık sigortası ve çalışma izni yapılmasını istedim; ancak ‘Memnun değilseniz işi bırakabilirsiniz’ şeklinde bir yanıt aldım. Ben de artık bu sorunu görmezden geliyorum.” (G12)

“Genel olarak yol izni almakta zorlanıyoruz. Çoğu zaman reddediliyor, İstanbul dışında Trabzon ve Rize gibi turlara katılamıyorum. T.C vatandaşı arkadaşlarım katılabiliyorlar.” (G14)

“Evet, işe ilk başladığımda deneme sürecinden sonra hem sözleşme yapılacağı hem de çalışma izni çıkartılacağı söylenmişti. Ancak iki yıldır çalışıyorum ve hâlâ aynı konuyla ilgili işverenle tartışma yaşıyorum.” (G15)

4.8. Göçmenlerin İstihdam Edilme Nedenleri

Göçmen çalışanların perspektifinden turizm sektöründe istihdam edilme nedenleri araştırılmıştır. Görüşmeler sonucunda elde edilen bilgiler doğrultusunda, göçmenlerin turizm sektöründe istihdam edilme nedenleri büyük ölçüde yabancı dil becerilerinden kaynaklanmaktadır:

“Turizm sektörünün temeli yabancı dile dayanıyor. Bu yüzden göçmenler, yabancı dil bildikleri için çalıştırılıyor.” (G1)

“Arapça bildikleri için tercih ediliyorlar.” (G2)

“Yabancı dil bildikleri için göçmenler istihdam ediliyor.” (G6)

“Suriyeli göçmenler, Arapça bildikleri ve çoğu Türkçeyi iyi konuştukları için tercih ediliyor. Ayrıca Arap kökenli turistlerin çoğu İstanbul'a geldiği için Arapça bilen personele ihtiyaç duyuluyor.” (G7)

“Çalıştığım seyahat acentesinde çalışanların çoğu Arap kökenli. Tüm çalışanlar İngilizce, Arapça ve Türkçe biliyor. Yabancı dil bildikleri için istihdam edildiklerini düşünüyorum.” (G8)

“Yabancı dil bildikleri için istihdam ediliyorlar.” (G9)

“Yabancı dil bildiklerinden dolayı çalıştırılıyorlar.” (G10)

“Bence Arapça bildikleri için istihdam ediliyorlar. Özellikle İstanbul'a çok sayıda Arap turist geliyor.” (G11)

“Çoğu göçmen 3 dil biliyor ve üniversite mezunu.” (G12)

“Bence yabancı dil bildikler için istihdam ediliyorlar.” (G14)

“Çoğu Suriyeli göçmen Arapça, Türkçe ve İngilizce biliyor ve bu dilleri iyi seviyede konuşabiliyor. Bu yüzden tercih ediliyorlar.” (G15)

Göçmenlerin turizm sektöründe istihdam edilmelerinin diğer nedenleri ise ucuz işgücü olarak görülmeleri ve kaçak konumunda çalışmayı kabul etmeleridir.

“Çalışma izni çıkartmadan göçmenleri çalıştırabildikleri için işverenler tarafından tercih ediliyorlar.” (G2)

“Göçmenler genellikle diploma denkliği yapamadıkları için iş bulmakta zorlanıyorlar. Suriyelilerin, özellikle geçici kimliğe sahip olanların, çalışma izni alması gerekiyor. Ancak çoğu mecbur kaldığı için yasa dışı çalışmayı kabul ediyor. Bu durum işverenler için avantajlı çünkü hem yasal yükümlülüklerden kaçıyorlar hem de düşük ücretle çalıştırabiliyorlar.” (G3)

“Bence göçmenler, çalışma izni olmadan ve düşük maaşla çalışmayı kabul ettikleri için turizm sektöründe istihdam ediliyor.” (G4)

“Genelde göçmenlerin iş bulması çok zor. Çalışmaya mecbur kaldıkları için asgari ücretle çalışmayı da kabul ediyorlar. Bu nedenle göçmenler istihdam ediliyor.” (G5)

“Çalışma izni çıkartmadan ve çoğu asgari ücretle çalışmayı kabul ettiği için bu sektörde genellikle göçmenler çalıştırılıyor.” (G6)

“Asgari ücrete yakın maaşla çalıştıkları için istihdam ediliyorlar.” (G9)

“Çalışma izni olmadan çalışmayı kabul ettikleri için çalıştırılıyorlar.” (G10)

“Göçmenlerin çoğu denklik yapamadığı için kendi meslekleri dışında iş bulmak zorunda kalıyor. Mecburiyetlerinden dolayı asgari ücreti de kabul ediyorlar.” (G12)

İşverenlerin sektördeki göçmenlere herhangi bir iş güvencesi sağlamaması ve göçmenlerin kaçak çalışmayı kabul etmek zorunda kalması, sektörde ucuz işgücü olarak algılanmalarına neden olmaktadır. Bu bulgular Lordoğlu

(2009), Gökmen (2011), Gökmen (2018), Joop (2012) ve Gökmen (2018) tarafından elde edilen sonuçlarla uyumludur.

4.9. Göçmenlerin Gelecek Planları

Araştırma amacı kapsamında Suriyeli göçmenlerin turizm sektörüne ilişkin planları incelenmiştir. Göçmenlerin planları iki kategori altında analiz edilmiştir. Turizm sektöründe kariyer hedeflerinin olup olmadığı ve ülkelerine döndüklerinde Suriye'de turizm faaliyetlerine devam edip etmeyecekleri sorulmuştur.

Turizm sektöründe çalışan 15 Suriyeli göçmenden sekizinin turizm sektöründe kariyer hedefi bulunmazken, yedisinin turizm sektöründe kariyer hedefi bulunmaktadır. Katılımcıların Türk vatandaşlığına geçtikten sonra seyahat acentesi açmak ve turist rehberi olmak gibi turizm sektöründe kariyer hedefleri olduğunu belirtmişlerdir:

“Kendi işimi yapmak istiyorum, bu nedenle vatandaşlık almayı bekliyorum. Vatandaşlık kazanırsam kendi acentemi açacağım.” (G2)

“Evet, var. DGS ile lisansa geçmek istiyorum. T.C. vatandaşı olursam turist rehberi olmak istiyorum.” (G3)

“Evet, gelecekte kendi seyahat acentemi açmak istiyorum. Türkiye'nin farklı illerine turlar düzenlemeyi planlıyorum. İleride para biriktirip ikamet aldıktan sonra kendi acentemi kurabilirim. Göçmen olarak iş sahibi olmak çok zor çünkü istediğimiz zaman seyahat edemiyoruz, yol izin belgesi almak çok zor.” (G6)

“Evet, gelecekte T.C. vatandaşı olursam bende bir seyahat acentesi kurmak istiyorum.” (G9)

“Evet, Türk seyahat acentelerine ve otellere CV'mi gönderdim. Uygun bir iş teklifi bekliyorum.” (G10)

“Evet, gelecekte seyahat acentesi açmak istiyorum.” (G14)

“Evet, gelecekte daha iyi maaş veren, çalışma izni ve sigorta sağlayan bir acentede çalışmak istiyorum.” (G15)

Görüşmeye katılan Suriyeli göçmenlere ülkelerine geri döndüklerinde turizm faaliyetlerine devam edip etmeyecekleri sorulmuştur. Katılımcıların ülkelerine dönüp turizm faaliyetlerine devam etme istekleri yoktur. Bunun en büyük nedeni Suriye'de turizm faaliyetlerinin gelişmemiş olmasıdır:

“Ülkeme dönmeyi düşünmüyorum. Suriye'de turizm faaliyetleri sınırlı ve buradaki kadar gelişmiş değil. Bu yüzden Türk vatandaşlığına geçtiğimde kendi acentemi burada açmayı planlıyorum.” (G2)

“Hayır. Suriye'de turizm faaliyetleri gerçekleştirmek çok zor. İmkânsıza yakın hem de. Ben Türkiye'de turizm faaliyetlerine devam etmek istiyorum.” (G6)

“Hayır. Turizm faaliyetlerine Türkiye'de devam etmeyi düşünüyorum.” (G9)

“Hayır. Suriye'de turizm faaliyetleri var mı bilmiyorum oradaki hayat çok zor. Burada turizm faaliyetlerine devam etmek istiyorum.” (G14)

“Hayır. Burada devam etmek istiyorum.” (G15)

Türkiye'nin 2023 Dünya Turizm Sıralamasında beşinci sıraya yerleşmesi ve artan turist sayısı, göçmenlerin dikkatini çekerek turizm sektörüne karşı merak ve ilgi duymalarını sağlamıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye, jeopolitik konumunun yanı sıra tarihi, siyasi ve kültürel bağları nedeniyle tarih boyunca yoğun göç hareketlerine maruz kalmıştır. Özellikle Suriye'de yaşanan iç savaş nedeniyle milyonlarca Suriyeli göçmen Türkiye'ye göç etmiştir. Türkiye'nin tarihsel süreçte karşılaştığı göç dalgalarının hiçbiri Suriyeli göçmen sayısı kadar yüksek bir sayıya ulaşmamıştır.

Suriyeli göçmenler ülkelerini terk edip Türkiye'ye göç etmek zorunda kaldıklarında geçimlerini sağlamak için işgücü piyasasına girmek zorunda kalmışlardır. Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin çoğu İstanbul'da ikamet etmeyi tercih etmektedir. Turizm sektöründeki ilerlemelerden dolayı İstanbul'da da işgücü talebi artırmıştır; bundan dolayı özellikle son yıllarda dil becerisine sahip göçmen işgücüne ilgi giderek artmaktadır. Yüksek göçmen nüfusu ve

sektörel çeşitliliği ile İstanbul, göçmenlerin turizm sektöründe çeşitli pozisyonlarda istihdam edildiği ve göçmen işgücünün kapsamlı bir şekilde incelenebileceği uygun bir araştırma alanı sunmaktadır. Bu bağlamda bu çalışma, İstanbul'da turizm sektöründe çalışan Suriyeli göçmenlerin iş olanaklarına erişim yolları, çalışma koşulları, karşılaştıkları sorunlar ve gelecek beklentilerini inceleyerek literatüre katkı sağlamayı, bu alandaki uygulamaları şekillendirecek önemli bulgular sunmayı ve gelecek araştırmalar için yol gösterici olmayı hedeflemektedir.

Suriyeli göçmenlerin çoğunluğunun erkek ve genç yaş grubunda (18-35 yaş) olması, dinamik, hızlı adapte olabilen ve teknolojik açıdan bilgili bireyler olduklarını göstermektedir. Çoğunluğu üniversite mezunu olan katılımcıların eğitim seviyelerinin yüksek olması ve güçlü dil becerilerine sahip olmaları, sektördeki iletişim ve mesleki gerekliliklere uyum sağlama kapasitelerini artırmaktadır. Ayrıca bekâr olmaları, esnek çalışma saatlerine uyum sağlamak ve seyahat etmek açısından bir avantajdır. Katılımcıların büyük kısmının uzun yıllardır (dokuz ile 12 yıl) Türkiye'de yaşamış olmaları, sosyalleşme ve yerel topluma uyum açısından önemli bir avantaj sağlamaktadır. Bu veriler, Suriyeli göçmenlerin işgücü piyasasına etkin bir şekilde katılma potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca, katılımcıların genç yaş grubunda olması Aslantürk ve Tunç (2018) ile benzer bulguları ortaya koymaktadır. Suriye nüfusunun büyük bir kısmı gençlerden oluşurken, Türkiye'nin yaşlanan nüfusu, Suriyeli göçmenlerin genç işgücü açığını karşılayacağı öngörüsünü güçlendirmektedir.

Suriyeli göçmenlerin çoğunun Arapçanın yanı sıra Türkçe ve İngilizce konuşabilmesi, onların turistler ve müşterilerle kolayca iletişim kurmasına olanak tanırken, işverenler açısından da bir avantaj sağlamaktadır. Özellikle tüm katılımcıların Türkçe bilmesi, Türkiye'ye uyum süreçlerinin başarılı olduğunu göstermektedir. Bu dil becerileri, onların iş yerlerine daha etkin bir şekilde katılmalarını ve toplumsal uyumlarını kolaylaştırmaktadır.

Suriyeli göçmenlerin Türkiye'yi seçmelerindeki en büyük etken, Suriye ile sınır komşusu olmasıdır. İstanbul'a yerleşme kararlarında ise burada bulunan aile ve akrabalar ile şehrin sunduğu geniş iş imkânları önemli rol oynamaktadır. Sosyal ağlar, göç sürecinde belirleyici olurken, İstanbul aynı zamanda sağladığı iş fırsatlarla göçmenler için cazip bir merkez haline gelmiştir.

Bu araştırmada, göçmenlerin işgücü piyasasına katılımını ve karşılaştıkları zorlukları ayrıntılı olarak incelenmiştir. Sonuçlar, göçmenlerin işgücü piyasasına girmeden önce karşılaştıkları çeşitli engelleri ve bu engelleri aşmak için sosyal ağların önemli avantajlarını ortaya koymaktadır. Diplomaların denkliğinin olmaması ve Türk vatandaşlığının bulunmaması, göçmenlerin sektöre girişini zorlaştıran başlıca engellerdir. Bununla birlikte, akraba, arkadaş ve tanıdıkların desteği iş bulma sürecini kolaylaştırmış ve işgücü piyasasına uyumlarını hızlandırmıştır. Bu sosyal ağlar, göçmenlerin hayatlarını kolaylaştıran ve karşılaştıkları zorlukları hafifleten önemli bir araçtır. Göçmenlerin diğer kısmı ise iş arama sürecinde sosyal medyayı ve bireysel çabalarını kullanmış, sadece bir kişi bir kuruluşun desteğiyle istihdama katılabilmektedir. Bu durum, mevcut kurumların iş ilanlarını yeterince duyurmadığı veya erişilebilir kılmadığı şeklinde yorumlanabilmektedir. Bununla birlikte, göçmenlerin çoğu turizm sektöründe çalışmalarının tesadüf eseri gerçekleştiğini belirtirken, bazıları sektörün sunduğu avantajlar doğrultusunda bilinçli bir tercih yapmıştır. Diğerleri ise bu sektörde kariyer yapma hedefiyle iş seçimlerini gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda, Thulemark vd. (2014) tarafından yapılan araştırmada sektörün çekiciliğiyle motive olma yaklaşımları tutarlıdır.

Göçmenlerin göç öncesi meslekleri incelendiğinde, serbest meslek, muhasebecilik, terzilik, mühendislik, eczacılık ve emlakçılık gibi çeşitli alanlarda çalıştıkları, ancak doğrudan turizm sektörüyle ilişkili bir meslek geçmişine sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Çoğunun turizm alanında mesleki deneyimi bulunmamaktadır. Buna rağmen, iş arkadaşlarının ve işverenlerinin destek sağlaması ve işi öğretmeleri, göçmenlerin işgücü piyasasında karşılaştıkları kolaylıklar arasında yer almaktadır. Ancak, göçmenlerin sektörde mesleki deneyimlerinin olmaması, meslektaşları ve işverenler tarafından eğitilmeleri gerektiği için zaman kaybına neden olmaktadır. Ayrıca, turizm sektöründe teorik bilgi veya mesleki deneyim olmadan çalışmak, sunulan hizmetin kalitesinin düşmesine yol açabilmektedir. Göçmenler, turizm sektöründe transfer görevlisi, seyahat danışmanı, aşçı, temizlik görevlisi gibi çeşitli pozisyonlarda çalışmakta, ancak genellikle yüksek eğitim düzeylerine rağmen vasıfsız işlerde istihdam edilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, Suriyeli göçmenlerin aldıkları eğitime ve daha önce yaptıkları mesleğe uygun bir iş bulamadıkları, her türlü işi yapmak zorunda kaldıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra, göçmenlerin büyük bir kısmının turizm sektöründe uzun süre çalışmadığı, tam zamanlı ancak kayıt dışı istihdam edildiği, uzun çalışma saatleri ve düşük ücretler karşılığında çalıştığı, sağlık sigortasından yararlanmadığı belirlenmiştir. Tüm bu koşullara rağmen, göçmenlerin genel olarak turizm sektöründe çalışmaktan memnun oldukları, ancak uzun vadede mevcut işlerinde kalmayı tercih etmedikleri gözlemlenmiştir.

Turizm sektöründe göçmenlerin büyük bir kısmının düşük ücretler karşılığında uzun saatler ile kayıt dışı olarak ve vasıfsız işlerde çalıştıkları tespit edilmiştir. Göçmenlerin kayıt dışı istihdamı ve dolayısıyla sağlık sigortasından yoksun olmaları, onları çalışma hakkından mahrum bırakmaktadır. Söz konusu bulgular Lever (1987), Lordoğlu (2009), Gökmen (2011), Janta vd., (2011), Aynalem vd. (2016), Žigo vd. (2017) ve Beyaz (2020) tarafından yapılan çalışmaların bulguları ile paralellik göstermektedir.

Bu araştırma kapsamında, Suriyeli göçmenlerin Türkiye’de turizm sektörüne uyum sürecinde karşılaştıkları zorluklar da incelenmiştir. Çoğu göçmenin işyerinden kaynaklanan zorluklar ve yasal zorluklar ile karşılaştığı tespit edilmiştir. İşyerinden kaynaklanan zorluklar arasında mesai ücretlerinin ödenmemesi öne çıkmaktadır. Ayrıca, düşük ücretler nedeniyle deneyimli personel bulmada yaşanan zorluklar, ödüllendirme sisteminin eksikliği, personel eksikliği, mesleki ilerleme fırsatlarının sınırlılığı, izin kullanamama, ek iş yükü ve kayıt dışı çalışma nedeniyle işyeri referansı gösterememe gibi diğer önemli sorunlar da yaşanmaktadır. Bu sorunlar, göçmenlerin sektörden uzaklaşmalarına yol açabilmektedir. Kayıt dışı istihdam, göçmenlerin önceki işyerlerinde edindikleri deneyimi ve pozisyonlarını doğrulayan referans sağlayamamalarına neden olmakta, bu da yeni bir işe alımda doğruluk kontrolü ve çalışanın geçmişine dair bilgi edinmeyi zorlaştırmaktadır.

Ayrıca yasal zorluklar açısından bakıldığında katılımcıların çalışma izinlerinin olmamasının bir dizi sorunu da beraberinde getirdiği görülmektedir. Çalışma izinlerinin olmaması yasal ve çalışma haklarından yoksun bırakmakta, dolayısıyla adil olmayan bir ortamda çalışma ve iş kazası gibi durumlarda çalışanın alması gereken hak ve tazminatları alamama gibi durumlara yol açmaktadır. Diğer yasal zorluklar arasında; yol izni almada güçlükler, çalışma haklarının verilmemesi ve sağlık sigortası eksikliği yer almaktadır. Yol izni almakta zorlanan göçmenler için bu durum hareketlerini önemli ölçüde kısıtlayabilmektedir. Kayıtlı oldukları ilden ayrılmak istediklerinde, yol izni alma sürecinin uzunluğu işlerinde aksamalara neden olmaktadır.

Göçmenlerin karşılaştığı diğer zorluklar arasında sektörel ve ekonomik zorluklar yer almaktadır. Göçmenlerin bayramlarda ve resmî tatillerde çalışmaları ve uzun çalışma saatlerine maruz kalmaları tamamen turizm sektörünün doğasından kaynaklanmaktadır. Maaşların düşük olması ise hem turizm sektöründen hem de ucuz işgücü olarak görülmelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmada, göçmenlerin turizm sektöründe istihdam edilme nedenleri de üzerinde durulmuştur. Göçmenlerin bakış açısına göre, istihdam edilmelerinin en yaygın nedeni yabancı dil becerilerine sahip olmalarıdır. Diğer nedenler ise ucuz işgücü olarak görülmeleri ve kaçak konumunda çalışmayı kabul etmeleridir. İşverenlerin sektörde göçmenlere herhangi bir iş güvencesi sağlamaması ve göçmenlerin kaçak konumunda çalışmayı kabul etmek zorunda kalması sonucunda göçmenler sektörde ucuz işgücü olarak algılanmalarına yol açmaktadır. Bu bulgular Lordoğlu (2009), Gökmen (2011), Gökmen (2018), Joop (2012) ve Gökmen (2018) tarafından ulaşılan sonuçlarla paralellik göstermektedir. Ancak, turizm sektöründe istihdam edilen göçmenler her ne kadar ucuz işgücü olarak görülse de yükseköğrenim almış olmaları ve yabancı dil becerilerine sahip bulunmaları, onların nitelikli çalışanlar olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

Son olarak, göçmenlerin turizm sektöründeki kariyer beklentileri genellikle sınırlıdır. Bunun sektördeki çalışma koşullarından kaynaklandığı söylenebilir. Ancak turizm sektöründe kariyer hedefi olan göçmenlerin Türk vatandaşlığı aldıktan sonra seyahat acentesi açmak ve turist rehberi olmak gibi hedefleri bulunmaktadır. Göçmenlerin ülkelerine dönüp turizm faaliyetlerine devam etme konusunda istekli olmadıkları sonucuna varılmıştır. Bunun en büyük nedeni Suriye’de turizm faaliyetlerinin gelişmemiş olmasıdır. Turizm faaliyetlerine devam etmek isteyen göçmenler ise Türkiye’de devam edeceklerini belirtmişlerdir. Türkiye’nin 2023 Dünya Turizm Sıralamasında beşinci sırada yer alması ve turist sayılarındaki artış, göçmenlerin ilgisini çekmiş ve turizm sektörüne yönelik merak ve istek uyandırmıştır. Turizm sektöründe hedefleri olan göçmenler, Türk vatandaşlığı aldıktan sonra seyahat acentesi açmak ve turist rehberi olmak istediklerini belirtmişlerdir. Turizm faaliyetlerini sürdüreceği göçmenlerin Türkiye’de devam etmek istedikleri sonucuna varılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, göçmenlerin turizm sektöründe karşılaştıkları zorlukları aşmalarına yönelik çeşitli çözüm önerileri geliştirilebilir. Öncelikle, göçmenlerin işgücü piyasasına erişimini kolaylaştıracak politikaların oluşturulması gerekmektedir. Bu bağlamda, devlet kurumları, sivil toplum kuruluşları ve göçmenleri destekleyen dernekler iş birliği yaparak turizm sektöründeki iş ilanları ve fırsatlarını etkin ve yaygın bir şekilde duyurmalıdır. Ayrıca, yükseköğrenim görmüş göçmenlerin diplomalarının tanınmasını kolaylaştıracak düzenlemeler geliştirilerek sektörde nitelikli iş gücünün istihdamı artırılmalıdır.

Göçmenlerin turizm sektöründe çalışmalarını kolaylaştıracak ve sektörden uzaklaşmalarını önleyecek politikalar geliştirilmelidir. Bu doğrultuda, göçmenlerin çalışma izni alabilmeleri için sıkı denetimler sağlanmalı, geçici kimlik belgesine sahip her göçmenin geçim kaynağı belirlenerek kayıt dışı istihdamın önüne geçilmelidir. Aynı zamanda, işverenleri çalışma izni vermeye teşvik edecek politikalar uygulanmalı ve iş güvencesi sağlandığında göçmenlerin çalışma haklarına erişimleri güvence altına alınmalıdır. Bunun yanı sıra, göçmenlerin durumlarına uygun düzenlemeler hayata geçirilmeli, sektörde çalışan göçmenlere yol izni alma konusunda kolaylıklar sağlanmalı ve niteliklerine uygun ücret politikaları geliştirilmelidir. Son olarak, turizm sektöründe çalışmak isteyen göçmenlerin sektöre girişlerini kolaylaştıracak ve iş yeri açmalarına destek olacak teşvik politikaları uygulanmalıdır.

Bu çalışma, İstanbul'daki Suriyeli göçmenlerin turizm sektöründeki istihdam deneyimleriyle sınırlı olup, iş olanaklarına erişim yollarını, çalışma koşullarını, karşılaştıkları sorunları ve gelecek beklentilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Gelecekteki araştırmalar, farklı illerde yaşayan Suriyeli göçmenlerin turizm sektöründeki istihdam süreçlerini inceleyerek, sektörde karşılaştıkları sorunları ve işgücü piyasasına uyum süreçlerini daha kapsamlı bir şekilde ele alabilir. Ayrıca, Suriyeli göçmenlerin istihdamına dair farkındalık yaratmaya yönelik çalışmaların yürütülmesi, ilgili literatüre ve turizm sektörüne önemli katkılar sağlayacaktır.

YAZARLARIN BEYANI

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

- Anadolu Ajansı. (2023, 22 Ekim). *Dünya nüfusunu yaklaşık yüzde 3,6'sı doğduğu ülkenin dışında yaşamını sürdürüyor.* <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunya-nufusununyaklasik-yuzde-3-6si-dogdugu-ulkenin-disinda-yasaminisurduruyor/2926497#:~:text=M%C3%BCIteciye%20orta%20gelirli%20%C3%BCIkele r%20sahip%20%C3%A7%C4%B1k%C4%B1yor&text=Ancak%20ayn%C4%B1%20k urumun%206%20Haziran.g%C3%B6%C3%A7men%20say%C4%B1s%C4%B1n%C4 %B1n%20artaca%C4%9F%C4%B1%20anlam%C4%B1na%20geliyor> adresinden 22 Ekim 2023 tarihinde alınmıştır.
- Anadolu Ajansı. (2025, 17 Mart). *Suriye'deki 61 yıllık Baas rejimi çöktü.* <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriye-deki-61-yillik-baas-rejimi-coktu/3417690> adresinden 17 Mart 2025 tarihinde alınmıştır.
- Arastaman, G., Fidan, İ. Ö. ve Fidan, T. (2018). Nitel araştırmada geçerlik ve güvenilirlik: Kuramsal bir inceleme. *Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 37-75. <http://dx.doi.org/10.23891/efdyyu.2018.61>
- Aslantürk, A. G. O. ve Tunç, A. G. Y. E. (2018) Türkiye'de yabancıların çalışma izinleri: Suriyeliler örneği. *Ombudsman Akademik*, 10(4), 141-180.
- Aydın, N. (2018). Nitel araştırma yöntemleri: etnoloji. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 2(2), 60-71.
- Aynalem, S., Birhanu, K. ve Tesefay, S. (2016). Employment opportunities and challenges in tourism and hospitality sectors. *Journal of Tourism and Hospitality*, 5(6), 1- 5. <https://doi.org/10.4172/2167-0269.1000257>
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.598299>
- Baş, İ. (2024). Göçmenlerin turizm sektöründeki rolü: Türkiye örneği. *Selçuk Üniversitesi Akşehir Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi*, (18), 63-69.

- Beyaz, Z. (2020). Turizm endüstrisinde işçiliğin farklı görünüşleri: Göçmenler, kadınlar ve çocuklar. *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri*, 6(10), 65-101.
- Çevik, M. (2017) Sosyal problemler sosyolojisi perspektifinde Suriyeli mülteciler: Problem mi, fırsat mı?. *Route Educational and Social Science Journal*, 4(8), 183-195. <https://doi.org/10.17121/ressjournal.910>
- Dedeoğlu, S. ve Gökmen, Ç. E. (2011). *Göç ve sosyal dışlanma* (1. Baskı). Eflatun Basım Dağıtım Yayıncılık.
- Dwyer, L., Sectaram, N., Forsyth, P., & King, B. (2014). Is the migration-tourism relationship only about VFR?. *Annals of Tourism Research*, 46(3), 130-143. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2014.03.009>
- Elitok, S. P. (2013). Turkish migration policy over the last decade: A gradual shift towards better management and good governance. *Turkish Policy Quarterly*, 12(1), 161-172.
- Lever, A. (1987). Spanish tourism migrants: the case of Lloret de Mar. *Annals of Tourism Research*, 14(4), 449-470. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(87\)90064-8](https://doi.org/10.1016/0160-7383(87)90064-8)
- Göç Araştırmaları Vakfı. (2025, 17 Mart). *Mayıs ayı sonu itibarıyla Göç İdaresi verileri*. <https://gocvakfi.org/mayis-ayi-sonu-itibariyla-goc-idaresi-verileri/> adresinden 17 Mart 2025 tarihinde alınmıştır.
- Gökmen, Ç. E. (2011). Türk turizminin yabancı gelinleri: Marmaris yöresinde turizm sektöründe çalışan göçmen kadınlar. *Çalışma ve Toplum*, 1(28), 201-232.
- Gökmen, Ç. E. (2018). Turizm sektöründe göçmen emeği: nitelikli emek mi? ucuz emek mi?. *Çalışma ve Toplum*, 1(56), 139-166.
- Görgün, M. (2017). Küreselleşme sürecinde göçmen ilişkileri ağının önemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(Göç Özel Sayısı), 1317-1327. <https://doi.org/10.53092/duibfd.1354312>
- Harrison, D. (2001). Tourism and less developed countries: key issues. *Tourism and the less developed world: issues and case studies*, içinde (s. 23-46). CABI Publishing. <https://doi.org/10.1079/9780851994338.0023>
- İçduygu, A., (2006), *The labour dimensions of irregular migration in Turkey* (CARIM-RR. 5). European University Institute. https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/6266/CARIM-RR2006_05.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- İçduygu, A. (2006). *Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri bağlamında uluslararası göç tartışmaları* (TÜSİAD-T/2006-12/427). Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği. <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/3619-turkiye-avrupa-birligi-iliskileri-baglaminda-uluslararası-goc-tartismalari>
- Janta, H., Ladkin, A., Brown, L. ve Lugosi, P. (2011). Employment experiences of Polish migrant workers in the UK hospitality sector. *Tourism Management*, 32(5), 1006-1019. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2010.08.013>
- Janta, H., Lugosi, P., Brown, L. ve Ladkin, A. (2012). Migrant networks, language learning and tourism employment. *Tourism Management*, 33(2), 431-439. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2011.05.004>
- Joppe, M. (2012). Migrant workers: challenges and opportunities in addressing tourism labour shortages. *Tourism Management*, 33(3), 662-671. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2011.07.009>
- Kap, D. (2014). Suriyeli mülteciler: Türkiye'nin müstakbel vatandaşları. *Akademik Perspektif*, 1(3), 30-35.

- Kara, P. ve Korkut, R. (2010). Türkiye’de göç, iltica ve mülteciler. *Türk İdare Dergisi*, 467(1), 153-162.
- Karabulut, N. G. ve Gezici, F. (2023). Suriyeli göçmen emeğinin istihdama dahil olma sürecinde sermaye türlerinin ve sosyal ağların etkisi: İstanbul örneği. *Planlama*, 33(2), 354-371. <https://doi.org/10.14744/planlama.2023.23600>
- Karagöz, K. (2023). Impact of migration on tourism flows: a cross-sectional analysis. *Turizm Akademik Dergisi*, 10(1), 133-147.
- Karakaya, E. & Turan, A. H. (2005). Türkiye’ye yabancı emekli göçü: Didim örneği. *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu-II*, 21(2), 13-16. <https://doi.org/10.3848/iif.2006.246.6732>
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Lordoğlu, K., (2005), Türkiye’de yabancıların kaçak çalışması ve bu çalışmaya ilişkin bir araştırma, *Toplum ve Bilim*, 102, 103-127.
- Lordoğlu, K., (2007), Türkiye’deki çalışma hayatının bir parçası olarak yabancı çalışanlar ,*Çalışma ve Toplum*, 3(4), 11-32.
- Lordoğlu, K. (2009). Türkiye’de turizmde çalışan göçmenler ve işgücü piyasasında oluşan yeni sorunlar. *Uluslararası Eğitim ve Uyum Bağlamında Avrupalı Türkler Kongresi*, 1-16.
- Migration Data Portal. (2024, 18 Mart). *Labour Migration*. [https://tr.boell.org/sites/default/files/2021-06/İstanbul da%20Suriyeliler%20Raporu%20BASIM.pdf](https://www.migrationdataportal.org/themes/labour-migration-statistics#:~:text=Source%3A%20ILO%2C%202024.&text=According%20to%20the%20latest%20available,force%20(ILO%2C%202024) adresinden 18 Mart 2025 tarihinde alınmıştır.</p><p>Morgül, K., Savaşkan, O. ve Mutlu, B. (2021). <i>İstanbul’da Suriyeli sığınmacılara yönelik algı ve tutumlar Partizanlık, yabancı karşılığı, tehdit algıları ve sosyal temas</i>. Türkiye Ekonomik Sosyal Siyasal Araştırmalar Vakfı. <a href=)
- Mülteciler Derneği. (2024, 29 Mayıs). *Türkiye’deki Suriyeli sayısı Mayıs 2024*. [https://doi.org/10.1177/00472875211008250](https://mültceciler.org.tr/turkiyedeki-suriyelisayisi/?gad_source=1&gclid=Cj0KCCQjwpNuyBhCuARIsANJqL9P5f1TG9wNITAu0kwllufRoQass-33qi2lj5RBswP59tdihTds4OMaAow1EALw_wcB adresinden 29 Mayıs 2024 tarihinde alınmıştır.</p><p>Nizam, Ö. K. ve Gül, S. S. (2019). Türkiye’deki Suriyelilerin sosyolojik “yabancı” olarak ele alınması üzerine eleştirel bir değerlendirme. <i>Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi</i>, 2(47), 97-115.</p><p>Okafor, L. E., Khalid, U. ve Burzynska, K. (2022). The effect of migration on international tourism flows: the role of linguistic networks and common languages. <i>Journal of Travel Research</i>, 61(4), 818-836. <a href=)
- Özcan, E. D. E. (2017). Çağdaş göç teorileri üzerine bir değerlendirme. *İş ve Hayat*, 2(4), 183-215.
- Özekici, Y. K. (2022). Turizm ve göç olguları bağıntısı üzerine bir değerlendirme. *Tourism Economics, Management and Policy Research (TEMAPOR)*, 2(2), 79-94.
- Özer, Y. Y. (2011). Türk kamu yönetiminde yeni bir çalışma alanı olarak uluslararası göç: yasalaşma ve idari yapılanma sürecinin değerlendirilmesi. *Journal of Faculty of Political Science*, 45, 73-88.
- Sarıteke, İ., Kahraman, Ö. F., & Aydın, A. (2018). Türkiye’deki Suriyeli nüfusun hukuki statüsü ile ilgili bir analiz. *Electronic Turkish Studies*, 13(7), 383-396. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13042>

- Schmitt, R. C. (1968). Travel, tourism, and migration. *Demography*, 5(1), 306-310. <https://doi.org/10.1007/BF03208577>
- Serttaş, F. Ö. ve Uluöz, D. (2021). The impact of Syrian migration on unemployment: evidence from turkey. *Adam Academy Journal of Social Sciences*, 11(1), 1-30. <https://doi.org/10.31679/adamakademi.796016>
- Singh, S. V. ve Singh, K. (2020). Migrants workers in tourism and hospitality industry: effect of COVID-19. *Covid-19 Crisis: Policy Solutions and Way Forward to Rebuild Travel, Tourism And Hospitality Sector*, 1-12.
- Sur, E. ve Çalışkan, G. (2021). Suriyeli göçmenlerin yabancı dil olarak Türkçe öğreniminde karşılaştıkları sorunlar. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(1), 27-49. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.958914>
- Perruchoud, R. ve Redpath, J. (2013). *Göç terimleri sözlüğü*. https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf adresinden 7 Şubat 2024 tarihinde alınmıştır.
- Provenzano, D. (2020). The migration–tourism nexus in the EU28. *Tourism Economics*, 26(8), 1374-1393. <https://doi.org/10.1177/1354816620909994>
- Provenzano, D., & Baggio, R. (2017). The contribution of human migration to tourism: The VFR travel between the EU 28 member states. *International Journal of Tourism Research*, 19(4), 412-420. <https://doi.org/10.1002/jtr.2127>
- T.C. Başkanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2017, 28 Mayıs). *Türkiye'deki Suriyelilerin demografik görünümü, yaşam koşulları ve gelecek beklentilerine yönelik saha araştırması*. 93 https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/25337/xfiles/17aTurkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf adresinden 28 Mayıs 2023 tarihinde alınmıştır.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (2023, 10 Kasım). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda Geçici Koruma*. <https://www.goc.gov.tr/yabancilarve-uluslararasi-koruma-kanununda-gecici-koruma> adresinden 10 Kasım 2023 tarihinde alınmıştır.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (2025, 17 Mart). *Geçici Koruma*. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden 17 Mart 2025 tarihinde alınmıştır.
- T.C. İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2024, 29 Mayıs). *Turizm istatistikleri*. <https://istanbul.ktb.gov.tr/Eklenti/123517,nisan-2024-turizm-istatistik-raporupdf.pdf?0> adresinden 29 Mayıs 2024 tarihinde alınmıştır.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024, 29 Mayıs). *Turizm istatistikleri*. <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9851/turizm-istatistikleri.html> adresinden 29 Mayıs 2024 tarihinde alınmıştır.
- Thulemark, M., Lundmark, M. ve Heldt-Cassel, S. (2014). Tourism employment and creative in-migrants. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 14(4), 403-421. <https://doi.org/10.1080/15022250.2014.968000>
- Tuna, M. ve Özbek, Ç. (2009). Küreselleşen Dünyada Turizm Bağlantılı Uluslararası Göçler ve Ulus Devlete Olan Aidiyetin Değişen Anlamı. *Ulusal Sosyoloji Kongresi* (s. 1057-1080). Aydın, Türkiye.
- Tutar, H. (2022). Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik: Bir model önerisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 117-140. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227323>

- TÜİK. (2025, 25 Mart). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2024*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2024-53783#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=T%C3%BCrkiye'de%20ikamet%20eden%20n%C3%BCfus,664%20bin%20944%20ki%C5%9Fi%20oldu> adresinden 25 Mart 2025 tarihinde alınmıştır.
- Tümtaş, M. S. (2018). Toplumsal dışlanmadan vatandaşlık tartışmalarına Suriyeli kent mültecileri. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 18(37), 26-47. <https://doi.org/10.25294/aiiibfd.420796>
- Uslu, F. ve Demir, E. (2023). Nitel bir veri toplama tekniği: Derinlemesine görüşme. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 40(1), 289-299. <https://doi.org/10.32600/huefd.1184085>
- Williams, A. M. ve Hall, C. M. (2000). Tourism and migration: new relationships between production and consumption. *Tourism geographies*, 2(1), 5-27. <https://doi.org/10.1080/146166800363420>
- World Tourism Organization. (2009). Tourism and migration: Exploring the relationship between two global phenomena. *World Tourism Organization*.(s.1-76). Madrid, Spain.
- WP Travel. (2025, 18 Mart). *World Tourism Ranking by Country 2024*. <https://wptravel.io/world-tourism-ranking-by-country/> adresinden 18 Mart 2025 tarihinde alınmıştır.
- Yağar, F. ve Dökme, S. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: Araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenilirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-9.
- Zaidan, E. ve Wall, G. (2013). Mobility, migration and tourism. *Trends in European Tourism Planning and Organisation*, 60, 351-359. <https://doi.org/10.21832/9781845414122-029>
- Žigo, A., Gabruč, J. ve Juvan, E. (2017). Employment experience of immigrant workers in tourism. *Academica Turistica-Tourism and Innovation Journal*, 10(2), 151- 165. <https://doi.org/10.26493/2335-4194.10.151-165>